

KATOLICKI
UNIwersytet
LUBELSKI
JANA PAWŁA II

KUL 1918

WYDZIAŁ PRAWA,
PRAWA KANONICZNEGO
I ADMINISTRACJI

„Państwo – społeczeństwo – kultura: formalne i nieformalne źródła prawa”

Książka streszczeń

XXIII Zjazd Katedr Teorii i Filozofii Prawa
Lublin, 23-26 września 2018 r.

Maciej Aleksandrowicz

Uniwersytet w Białymstoku

Uwagi o specyfice źródeł prawa w Szwajcarii

W Szwajcarii podstawowym źródłem prawa jest jego stanowienie, które uzupełniane jest in casu prawem sędziowskim. Specyficzne dla tamtejszego systemu jest to, że choć konstytucja federalna znajduje się na szczycie hierarchii aktów normatywnych (co skutkuje nakazem dokonywania wykładni prawa zgodnej z konstytucją) to nie stanowi ona dla Sądu Federalnego podstawy do ostatecznej oceny ustaw federalnych, gdyż są one (tak zresztą jak i sama konstytucja) miarodajne dla wszystkich organów stosujących prawo. Czy zatem jednostka jest bezradna w razie naruszenia przez ustawodawcę jej sfery wolności i praw (także gwarantowanych w konstytucji)? Rozwiązano ten problem w oparciu o zasadę nadrzędności prawa międzynarodowego wobec krajowego porządku prawnego. Ustawy federalne nie podlegają kontroli konstytucyjnej, badane są pod względem ich zgodności z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi. W sferze naruszeń wolności i praw jednostki pierwszoplanowym wzorcem takiej kontroli są tu EKPCz i MPPOiP.

Marta Andruszkiewicz

Uniwersytet w Białymstoku

Nowe wyzwania języka prawnego z punktu widzenia prawniczej myśli krytycznej

W referacie zostaną omówione wybrane zjawiska językowe, które można analizować w świetle nurtów reprezentatywnych dla prawniczej myśli krytycznej, takich jak etyka dyskursu czy tendencje ponowoczesne. Należą do nich na przykład normatywne kwalifikacje politycznej poprawności, dyskursy emancypacyjne, dyskurs bioetyczny itp. Ustawodawstwo i orzecznictwo w tych zakresach regulacji generuje nowe zjawiska językowe i potrzebę nazwania nowych kategorii pojęciowych lub redefiniowania dotychczas istniejących.

Wojciech Arndt

Biuro Analiz Sejmowych / Instytut Nauk o Polityce i Administracji Akademii Ignatianum w Krakowie

Znaczenie wymogu racjonalnego stanowienia prawa

Prawodawca realizujący główną kompetencję wynikającą z suwerenności wewnętrznej nie ma pełnej swobody w stanowieniu prawa. Pewne granice w tym zakresie są wyznaczane przez zasady ustrojowe, dookreślające dany system prawa (w polskiej Konstytucji wskazane w I i II rozdziale). Istotnym dopełnieniem są wymogi racjonalnego stanowienia prawa (w Polsce wyrażone w Konstytucji, Zasadach techniki prawodawczej oraz Regulaminie Sejmu) dotyczące zarówno formy procesu legislacyjnego, jak i wymagań wobec projektodawców co do zachowania proporcji między planowanymi regulacjami prawnymi a zamierzonymi w projektach aktów normatywnych celami. Nie należy tego interpretować jako ograniczenie prawodawcy, ale raczej jako uporządkowanie jego działalności. Wydaje się, że zespół reguł określających racjonalne stanowienie prawa zasługuje na szerszą refleksję, której dotyczyć będzie planowany referat.

Tomasz Bekrycht

Uniwersytet Łódzki

Fenomen woli a normatywność prawa

Od kilkudziesięciu lat w nurcie pozytywizmu prawniczego powróciły badania zagadnień metafizycznych, które swym zakresem zainteresowania obejmują pytania o naturę czy istotę prawa (Gizbert-Studnicki, Metafizyka pozytywizmu prawniczego). Problematyka normatywności prawa może być analizowana nie tylko w ramach uzasadnienia ontologicznego, ale i kauzalnego (w znaczeniu metodologicznym, czyli wskazanie źródła normatywności w znaczeniu racji uzasadniającej, rozumianej transcendentalnie). Wprawdzie uzasadnienie kauzalne jest zawsze pochodną uzasadnienia ontologicznego, a ściślej – ejdetycznego w rozumieniu fenomenologii, to w niniejszy tekście na tym właśnie temacie się skoncentruję. Poszukuję związku normatywności prawa z fenomenem woli, a inspiracją do tych poszukiwań były analizy fenomenu woli zaprezentowane przez Arendt w pracy Wola. Wola to zdolność (władza) umysłu do tego, aby „rozpocząć coś nowego, coś, o czym wiemy, że również dobrze mogłoby go nie być” (Arendt, Wola, 269).

Agnieszka Bielska - Brodziak, Karolina Więckowska

Uniwersytet Śląski

Ad fontes, czyli o konieczności podążania za wolą ustawodawcy (na przykładach orzeczniczych)

Wola prawodawcy (niezależnie od teoretycznych wątpliwości) stanowi jedną z głównych "figur retorycznych", wykorzystywanych w praktycznym dyskursie interpretacyjnym. Pod "wolą prawodawcy" kryją się różne konstrukty, a co więcej diametralnie różne źródła traktowane są jako dowody na jej istnienie i treść. W szczególności będą tu wchodzić w grę dwie kategorie dowodów: normatywne i pozanormatywne, a ich rozróżnienie będzie niosło za sobą daleko idące konsekwencje. W wystąpieniu, w celu ukazania różnych wariantów argumentu z woli prawodawcy, ich roli i wagi, odwołam się do przykładów z praktyki interpretacyjnej.

Tadeusz Biernat

Krakowska Akademia im Andrzeja Frycza Modrzewskiego

Kilka uwag na temat przestrzeni normatywnej społeczeństwa postmodernistycznego w kontekście tworzenia prawa

Wraz z rozwojem społecznym, w sposób istotny zmienia się normatywny ład, w tym prawo jako podstawowy element ładu normatywnego. Dynamika ładu normatywnego we współczesnych społeczeństwach oznacza zarówno powstawanie nowych źródeł normatywnych jak i ciągłe dookreślanie ich normatywnej treści. Wytwarza się *sui generis* „przestrzeń normatywna”, charakterystyczna dla współczesnego, postmodernistycznego społeczeństwa. Czy współczesne prawo ewoluuje w kierunku zewnętrznych normatywnych źródeł? W jakim zakresie te normatywne źródła mają wpływ na tworzenie prawa?

Bartosz Biskup

Uniwersytet Jagielloński

Relevantne prawnokarnie akty mowy

Akty mowy są to te akty, które możemy dokonać poprzez mówienie, że daną czynność wykonujemy. Aktami mowy są więc między innymi: stwierdzenie, przepraszenie, pytanie czy rozkazywanie. Tytułowe pojęcie zawęża przedmiot badań i kwestią interesującą są te akty mowy, do których w sposób pośredni lub bezpośredni odwołuje się prawo karne (RAM). Autor udowodnić będzie, iż w przypadku RAM nietrafne jest stanowisko dogmatyki prawa karnego, iż analizując pewne znamiona czynu zabronionego, denotujące akty mowy (np. zniesławienie) powinno się odwołać do znaczenia słownikowego wyrazów określających te znamiona. Takie stanowisko bowiem skupia się wyłącznie na analizie RAM z punktu widzenia semantycznego, zupełnie pomijając to, iż każda wypowiedź jest też zarazem aktem pragmatycznym. Autor zdefiniuje powyżej użyte pojęcia, przedstawi konstrukcję teoretyczną RAM (podając takie przykłady jak zniesławienie i zgoda na kontakt seksualny) oraz przedstawi argumentację za przedstawioną tezę.

Piotr Bystranowski

Uniwersytet Jagielloński

Żonglując intuicjami o żonglowaniu karłami. Porównawcze studium z eksperymentalnej filozofii prawa w Polsce i w Brazylii

W referacie przedstawię wyniki projektu eksperymentalnego, dotyczącego podatności rozumowań sędziowskich na efekt konkretności/abstrakcji (skłonność ludzi do rozbieżnego rozstrzygnięcia tego samego problemu w zależności od poziomu abstrakcji, na jakim ten problem został przedstawiony). Projekt prowadzony jest równolegle w wysoce formalistycznym systemie prawnym (w Polsce) oraz w systemie, w którym sędziowie dalece bardziej skłonni są do wydawania orzeczeń w oparciu o racje partykularne dla danego przypadku (w Brazylii). Badania polegają na ocenie czterech stanów faktycznych, z których każdy jest przedstawiany badanemu na jednym z trzech poziomów abstrakcji. W obu jurysdykcjach badane są trzy grupy respondentów: laicy, studenci prawa, prawnicy (w tym zawodowi sędziowie). Zweryfikowana zostanie główna hipoteza badawcza: profesjonalni respondenci w Polsce (z racji dominującego w naszym kraju formalizmu) są podatni na efekt konkretności/abstrakcji w mniejszym stopniu niż ich brazylijscy odpowiednicy.

Karolina Czapska

Uniwersytet Warszawski

Sztuczna inteligencja jako źródło tworzenia prawa

Rozwój technologiczny i pojawienie się sztucznej inteligencji w szybkim tempie znajdują zastosowanie w funkcjonowaniu społeczeństw. Zmiany widoczne są już dziś – pojawiły się pojazdy autonomiczne, roboty, które mają obywatelstwo, czy wysoko zaawansowany monitoring, skanujący twarze ludzi. Jednak największego wzrostu rynku inteligencji oczekuje się do 2025 r. Rozwój sztucznej inteligencji może mieć zarówno pozytywne jak i negatywne skutki, a zależne będzie to od prawa, którego celem będzie rozwiązanie szeregu nowych problemów prawnych. Konieczność powstania nowych regulacji stopniowo staje się widoczna w wielu gałęziach prawa, w szczególności w zakresie odpowiedzialności robotów za wypadki, czy działania niezgodne z prawem. Uregulowane powinny być także nowe kwestie etyczne, czy wpływ sztucznej inteligencji na prawa człowieka, prawa autorskie czy ochronę prywatności. Temat ten jest tak istotny, że do kontroli nad kierunkiem jej rozwoju nawołuje i zobowiązuje się m.in. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny. W swoim wystąpieniu chcę przedstawić sztuczną inteligencję jako źródło prawa i wyzwanie dla prawników w kształtowaniu społeczeństw w erze nowych technologii.

Karolina M. Cern

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Filozofia prawa administracyjnego

Podstawowym celem wystąpienia jest uzasadnienie tezy, iż współcześnie jest szczególnie potrzebna refleksja z zakresu filozofii prawa administracyjnego, zarówno w wymiarze krajowym, jak i międzynarodowym (szczególnie europejskim, ale też i globalnym). Najważniejszymi przesłankami do sformułowania tej tezy są: pojęcie postsuwerenności, rozwój pojęcia samokonstytucjonalizacji instytucjonalnej (obok samokonstytucjonalizacji prawnej i społecznej/horyzontalnej), debata nad zagadnieniami związanymi ze sprawiedliwością społeczną (i rodzajem polityk publicznych, które by miały na ten typ problemów odpowiadać) czy też potrzeba ponownego przemyślenia podziału władzy choćby z uwagi na nowy typ aktorów społecznych i ekonomicznych, którzy pojawili się we współczesnych społeczeństwach demokratycznych. Centralnym momentem wystąpienia będzie sformułowanie kluczowych problemów filozofii prawa administracyjnego i uzasadnienie dlaczego są to problemy właśnie filozofii prawa administracyjnego.

Tatiana Chauvin

Uniwersytet Warszawski

Nauka jako materialne źródło prawa

Celem referatu jest przeanalizowanie nauki (przede wszystkim nauk medycznych, biomedycznych i nauk o zdrowiu) jako źródła prawa w znaczeniu materialnym oraz zbadanie, jak przebiega wzajemne oddziaływanie na siebie nauki i prawa. Będzie to próba sformułowania swego rodzaju modelu współpracy czy dialogu między naukami medycznymi a prawodawcą (konsultacje, zaplecze eksperckie, udział obywateli) tak, by przybrał on możliwie transparentną i sformalizowaną postać i służył przede wszystkim pożytkowi adresatów prawa, których bezpośrednio dotyczy. Materialne źródło prawa to ogół warunków i okoliczności wpływających na treść i formę prawa. Nauka niewątpliwie do takich źródeł należy, o czym świadczy pakiet ustaw regulujących m.in. kwestie bioetyczne. Prawo i nauka, dziedziny pozornie niezależne, wywierają na siebie wpływ, który sprowadza się do konieczności uregulowania przez prawo ludzkiej ciekawości i aktywności badawczej (diagnostycznej i eksperymentalnej) oraz jej rezultatów.

Wojciech Ciszewski

Uniwersytet Jagielloński

Definiowanie pojęcia niepełnosprawności

Celem mojego referatu jest przeprowadzenie systematyzacji definicji niepełnosprawności funkcjonujących we współczesnych dyskusjach naukowych. Jest to zadanie wymagające, ponieważ niepełnosprawność stanowi niezwykle złożone zjawisko, które jest przedmiotem zainteresowania różnych dziedzin wiedzy (nauk medycznych, społecznych i humanistycznych). W moim referacie wyróżniam cztery kwestie sporne między teoretykami zajmującymi się pojęciem niepełnosprawności (kwestie eksplanacyjną, sprawiedliwościową, normatywną i tożsamościową), a następnie - w oparciu o wprowadzone rozróżnienia - rekonstruuje najważniejsze definicje niepełnosprawności.

Zbigniew Cywiński

Uniwersytet Warszawski

Złudne podobieństwo: prawo intuicyjne a prawo żywe

Blisko 40 lat temu, w pracy przeznaczonej dla zagranicznego odbiorcy, Adam Podgórecki utożsamiał prawo intuicyjne Leona Petrażyckiego z prawem żywym (w ujęciu Eugene'a Ehrlicha). Skutkiem, zapewne przez autora niezamierzonym, jest powtarzające się mylenie tych dwóch kategorii, służących do opisywania tych aspektów prawa, które często umykają obserwatorom, postrzegającym prawo z prawniczego punktu widzenia. Celem referatu jest nie tyle wskazanie na źródła tego porównania, ile wykazanie zasadniczej odrębności obydwu wspomnianych kategorii i wskazanie, że to, co je upodabnia, to zdolność adaptacji do zmieniających się okoliczności społecznych, względnie niski poziom stabilności, możliwa niezgodność z formami prawa, które są powiązane ze zorganizowaną władzą, tudzież korzyści, jakie mogą one przynosić współczesnym badaczom zjawisk prawnych. Mimo tych, ważnych dla rozumienia odrębności socjologii prawa, podobieństw powinny być one postrzegane jako pochodne istotnie odmiennych wizji prawa jako takiego.

Agata Czarnecka

Uniwersytet Mikołaja Kopernika

Prawo naturalne jako uzasadnienie dla doskonalącej obywateli roli państwa

Alternatywą wobec wizji państwa neutralnego aksjologicznie jest wizja państwa, które stara się kształtować postawy swoich obywateli. W jej ramach prawo jest instrumentem, służącym państwu do promowania określonej wizji życia. W referacie wskażę, na przykładzie nowej teorii prawa naturalnego, że prawo naturalne może stanowić źródło prawa pozytywnego właśnie w odniesieniu do kwestii etycznie spornych. Jednocześnie jest ono uzasadnieniem dla przyjęcia perfekcjonizującej, doskonalącej obywateli roli państwa, nie permissywnego, ale opowiadającego się we współczesnych sporach etycznych po jednej ze stron.

Hanna Dębska

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

Wybór sędziów do Trybunału Konstytucyjnego – perspektywa geometrycznej analizy danych

W dyskursie publicznym nader często przywoływany bywa argument, jakoby wybór sędziów do Trybunału Konstytucyjnego miał wyłącznie polityczny charakter, ze względu na to, że de facto sędziów wybierają politycy. Nie rzadziej – szczególnie w obecnej sytuacji – pojawiają się też głosy, że wykorzystuje się tę sytuację, by obsadzić sąd konstytucyjny sędziami o pewnych właściwościach. Konstatacje te nie są jednak oparte na twardych dowodach naukowych i opierają się najczęściej na intuicjach głoszących te tezy. Referat – dzięki pionierskiemu zastosowaniu do analiz nad prawem jednej z geometrycznych metod analizy danych – wielorakiej analizy korespondencji (MCA) – stawia sobie za cel weryfikację tej hipotezy. Metoda ta pozwala na uchwycenie rzeczywistych relacji między różnorodnymi czynnikami, mającymi charakter akademicki, zawodowy i polityczny, a w ten sposób ścieżek dojścia do TK. Na potrzeby analizy zostały zebrane dane społecznodemograficzne dotyczące wszystkich wybranych dotąd sędziów.

Karol Dobrzeński

Uniwersytet Mikołaja Kopernika

Filozofia prawa stanów nadzwyczajnych

Celem referatu jest próba wyodrębnienia kilku płaszczyzn filozoficznej refleksji w obrębie prawa stanów nadzwyczajnych. W aspekcie przedmiotowym jej zadanie polega na weryfikacji hipotezy o ograniczeniach prognostycznych prawodawców w kontekście szczególnych zagrożeń oraz problematyzacji zjawiska quasi-legalnych lub wręcz poza-legalnych sytuacji nadzwyczajnych, opierających się na niepisanym prawie konieczności. W aspekcie funkcjonalnym: sposób legitymizowania działań władzy w sytuacji nadzwyczajnej. Aspekt temporalny dotyczy ustalania ram czasowych tego, co zwyczajne i tego, co ekstraordynaryjne, opracowania kryteriów rozstrzygnięcia czasu trwania stanu nadzwyczajnego. Kwestie podmiotowe obejmują problemy transformacji statusu prawnego jednostek i zrzeszeń, w związku z rozszerzeniem zakresu stosowanych środków przymusu, a także z prywatyzacją niektórych działań obronnych, czy sięganiem do regulacji pozanormatywnej, z wykorzystaniem zaawansowanych technik kontroli społecznej.

Agnieszka Doczekalska

Akademia Leona Koźmińskiego

Tworzenie pozaprawnych norm uczestniczenia w kulturze popularnej przez internetowe wspólnoty prosumentów dóbr kultury.

Aktywne, zaangażowane uczestniczenie w kulturze wiąże się z tworzeniem przez odbiorców dóbr kultury (fanów) ich własnych dzieł związanych i inspirowanych istniejącymi utworami. Upowszechnianie przez fanów utworów należących do kanonu kultury popularnej oraz prac samych fanów może wiązać się z naruszeniem praw autorskich. Obowiązujące normy prawne regulujące relacje między odbiorcami dóbr kultury i ich twórcami nie zawsze są w stanie uwzględnić szczególny charakter tych relacji. Dlatego nie tylko nie są one przestrzegane, ale również nie pociąga to za sobą żadnych konsekwencji prawnych. Nie oznacza to jednak, że relacje te nie podlegają żadnemu unormowaniu. Istnieją pozaprawne normy, których celem jest ochrona praw autorów. Są one negocjowane przez fanów oraz twórców lub wydawnictwa albo tworzone przez wspólnoty fanowskie (fandom). Wystąpienie ma na celu przedstawienie pozaprawnych norm aktywnego uczestniczenia w kulturze popularnej oraz procesu ich tworzenia.

Marlena Drapalska-Grochowicz

Uniwersytet Śląski

O źródłach „bliskości” w polskim ustawodawstwie i orzecznictwie

Ustawodawca wyraża „bliskość” za pomocą takich pojęć jak przykładowo „osoba bliska”, „najbliższy członek rodziny”. Niektóre z tych pojęć są definiowane, inne nie są. Definicje określające treść „bliskości” najczęściej odwołują się do stosunków rodzinnoprawnych, w węższym zakresie do stosunków faktycznych. Ponadto, ustawodawca określając krąg „bliskich” nie definiuje poszczególnych elementów składających się na tę kategorię (np. faktyczne wspólne pożycie), stąd konieczne jest ustalenie ich znaczenia. W ramach wystąpienia rozważę jakie są źródła „bliskości” w polskim ustawodawstwie i co w związku z tym oznacza „bliskość”. Analizom zostanie poddane także to jak praktyka orzecznicza radzi sobie z ustalaniem znaczenia tych terminów (do jakich źródeł sięga). W kontekście „bliskości” szczególnie wyraźnie uwydatniają się powinny i faktyczne związki z prawem innych dziedzin nauki, szczególnie psychologii (ich wpływ na kształtowanie znaczenia „bliskości” na gruncie prawa).

Anna Drwal

Uniwersytet Jagielloński

Skutki segregacji ze względu na płeć w środkach komunikacji publicznej w Indiach

Segregacja ze względu na płeć w środkach komunikacji masowej funkcjonuje w Indiach już od około 30 lat. W oficjalnym dyskursie, jako główny powód utworzenia kobiecych przedziałów podaje się chęć zapewnienia kobietom bezpieczeństwa i wolności od molestowania seksualnego ze strony mężczyzn. Przyczyny leżą jednak w sposobie postrzegania kobiet w społeczeństwie indyjskim. Nie sposób oceniać tego zjawiska wyłącznie w sposób pozytywny. Z jednej strony kobiece przedziały chronią płeć żeńską od molestowania w środkach komunikacji, dają im swobodę i władzę na wyznaczonym kawałku przestrzeni. Z drugiej jednak strony uwypuklają rzekome różnice między płciami, określają pozostałą przestrzeń publiczną jako niebezpieczną oraz ograniczają obecność kobiet do konkretnego, wskazanego odgórnie miejsca. W moim wystąpieniu przedstawię pozytywne i negatywne strony opisanej segregacji, jak również uzasadnię dlaczego mimo wszystko uważam, iż nie powinno się z niej natychmiast rezygnować.

Hanna Duszka-Jakimko

Uniwersytet Opolski

Zaufanie do państwa i stanowione przez nie prawa w dobie zmian społecznych

Zaufanie do państwa i stanowione przez nie prawa "traktowana była przez Trybunał Konstytucyjny jako oczywista cecha demokratycznego państwa prawnego" (K 36/98), a jej przestrzeganie ma "szczególne znaczenie w sytuacji, w której ma miejsce zmiana dotychczas obowiązujących przepisów" (K 4/99). Zasada zaufania w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego wskazuje na podstawowy jej aspekt związany z założeniami formalnego modelu państwa prawnego. Rozważania referatu będą miały na celu wskazanie i analizę takich aspektów zaufania jak zaufanie pozycyjne, systemowe czy aksjologiczne, które wspólnie winny budować kulturę zaufania i jej uniwersalny charakter, służąc stabilności systemu i przyszłym działaniom jednostek.

Maciej Dybowski

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Semantyczne założenia typów koncepcji wykładni prawa

Referat opiera się na tezie głoszącej, że przyjmowana koncepcja wykładni stanowi konsekwencję wyraźnie wskazanych lub przyjmowanych domyślnie założeń semantycznych. W pierwszej części referatu wyróżnione zostają trzy typy jednostronnych koncepcji semantycznych (roboczo określane jako: źródłowa, regulistyczna oraz konsekwencjalistyczna) oraz odpowiadających im typów koncepcji wykładni. W części drugiej wskazuje się na eksplanacyjne pierwszeństwo pragmatyki względem semantyki oraz na korzyści, jakie przysięć mogą z takiego podejścia dla uczynienia zadość przynajmniej niektórym niedostatkom jednostronnej semantyki.

Tomasz Famulski

Uniwersytet Jagielloński

Sprawiedliwość tranzycyjna a tożsamość systemu prawnego

Sprawiedliwość tranzycyjna to sprawiedliwość związana z okresami przemian ustrojowych. W praktyce pojęcie to odnosi się do instytucji związanych przede wszystkim z kwestią rozliczeń naruszeń praw człowieka przez dotychczasowy reżim oraz mających na celu zapobieżenie takim naruszeniom. Instytucjami sprawiedliwości tranzycyjnej są więc np. procesy karne osób odpowiedzialnych za naruszenia praw człowieka, lustracja czy komisje prawdy. Z punktu widzenia teorii prawa interesującym jest, w jaki sposób nowy ustroj, dziedziczący w początkowej sytuacji system prawny po poprzednim reżimie, jest jednak ustrojem istotnie odmiennym. Źródeł takiej sytuacji należy poszukiwać w faktach społecznych. Analizy wymaga też status w dużej mierze retroaktywnych instytucji sprawiedliwości tranzycyjnej. Celem referatu jest odniesienie się do sytuacji przemian z perspektywy refleksji teorii prawa nad pojęciem tożsamości systemu prawnego, w szczególności poczynionych przez Josepha Raza.

Karolina Gawron

Uniwersytet Jagielloński

Kultura popularna jako źródło prawa

Kwestię relacji kultury popularnej i prawa można podjąć na wiele sposobów. W swoich rozważaniach skupię się przede wszystkim na próbie ukazania normatywnej siły popkultury. Pokażę, że ranga kształtowanych na podstawie jej wpływu praktyk społecznych może być tak wysoka, jak norm stanowionych przez oficjalny organ prawodawczy. Kultura popularna jest płaszczyzną, w obrębie której powstają wzory ładu społecznego i zasady funkcjonowania w nim, a symbole popkulturowe są nośnikami określonych, powszechnie przyjmowanych wartości. Kształtuje ona społeczne oczekiwania wobec funkcji prawa oraz pojęcie sprawiedliwości. W pewnych sytuacjach przekładają się one na podejmowanie przez społeczeństwo konkretnych działań. Następnie mogą być one przez nie sankcjonowane w oderwaniu od wymogów narzucanych przez legalny porządek prawny. W ten sposób w praktyce kultura popularna staje się alternatywnym źródłem prawa.

Karolina Gmerek

Uniwersytet Szczeciński

Poziomy konwencjonalizacji czynności procesowych i ich wpływ na niektóre zjawiska komunikacyjne zachodzące w postępowaniu sądowym

Celem referatu jest przedstawienie zagadnienia poziomów konwencjonalizacji czynności procesowych jako czynności konwencjonalnych oraz wpływu tego zjawiska na interpretację działań komunikacyjnych podejmowanych w ramach postępowania sądowego (w szczególności rozprawy sądowej). W pierwszej kolejności zostaną omówione zagadnienia związane z konwencjonalizacją i formalizacją czynności procesowych, z uwzględnieniem tych reguł dokonywania czynności procesowych, które są swoiste dla aktów mowy. W dalszej kolejności zostaną przedstawione zagadnienia dotyczące tzw. interpretacji standardowej i niestandardowej czynności procesowych, podejmowanych w ramach kontaktu bezpośredniego (na rozprawie) oraz rezultatów tej interpretacji, w tym rozpoznania określonych działań komunikacyjnych jako czynności procesowych danego typu. Omawiane zagadnienia zostaną

zilustrowane przykładami rzeczywistych działań komunikacyjnych podejmowanych przez uczestników postępowania sądowego.

Mariusz Golecki

Uniwersytet Łódzki

Wpływ heurystyk na orzecznictwo administracyjne i sądowe. Znikoma szkodliwość czynu naruszającego dyscyplinę finansów publicznych a heurystyki kotwiczenia oraz dostępności

Przedmiot referatu stanowi ocena wpływu heurystyki kotwiczenia na orzekanie przez RKO, GKO oraz sądy administracyjne w sprawach dotyczących oceny szkodliwości czynu polegającego na naruszeniu dyscypliny finansów publicznych. Zgodnie z postawioną hipotezą badawczą, orzecznictwo w tych sprawach podlega wpływowi heurystyk mających istotny wpływ na dokonywaną ocenę szkodliwości czynów. Przedmiot badań stanowi orzecznictwo RKO, GKO, WSA oraz NSA w sprawach, w których zastosowanie ma art. 28 uodfp. Jest to próba oceny działalności orzeczniczej przez pryzmat założeń behawioralnej ekonomicznej analizy prawa (D. Kahneman, A. Tversky). Heurystyka kotwiczenia i dostrajania (anchoring and adjusting) przejawia się w postaci bezrefleksyjnego przyjęcia pewnej liczby, a następnie dopasowywaniu wielkości w miarę pozyskiwania danych. Referat zawiera postulaty de lege ferenda mające na celu zmniejszenie wpływu heurystyki kotwiczenia oraz reprezentatywności na działalności orzeczniczej.

Witold Górny

Uniwersytet Jagielloński

Ile prawa w samorządzie, ile samorządu w prawie? Refleksje na temat prawnych, społecznych i kulturowych determinant systemu prawa ustrojowego samorządu terytorialnego

Prawna regulacja ustroju samorządu terytorialnego w Polsce, stanowi przedmiot krytyki wielu przedstawicieli doktryny prawa administracyjnego, postulujących stworzenie dlań nowego, jednolitego „kodeksu samorządu terytorialnego”. Czy aby jednak na pewno, w pełni jednolite ramy organizacyjno-prawne są właściwe dla regulacji materii funkcjonowania samorządu terytorialnego? Czy ewentualne postanowienia kodeksu nie powinny być tylko ogólnymi wytycznymi, w obrębie których, zgodnie z duchem samodzielności organizacyjnej jednostek samorządu, same tworzyłyby one odnoszące się do nich regulacje prawne? Czy prawo samorządu terytorialnego nie powinno, w większym niż ma to miejsce dotychczas stopniu, uwzględniać odnoszące się do danej wspólnoty samorządowej uwarunkowania społeczne i kulturowe? Próba odpowiedzi na te pytania nie stanowi jedynie krytycznej analizy obowiązujących w tym zakresie aktów prawnych, ale jest holistyczną refleksją nad kierunkiem rozwoju samorządności terytorialnej w Polsce.

Ewa Górńska, Jan Bazyli Klakla

Uniwersytet Jagielloński

Kultura arabska a prawo stanowione: czynniki kulturowe, prawo zwyczajowe i pluralizm prawny na Okupowanych Terytoriach Palestyny

Na Okupowanych Terytoriach Palestyny, jak w większości państw bliskowschodnich, funkcjonuje skomplikowany pluralizm prawny. Prawo religijne dominującej religii (na ogół islamu), ale też prawa mniejszości religijnych, regulują aspekty życia wyznawców i wpływają na prawo stanowione. Prawo państwowe w Palestynie oparte jest o transplanty prawne z państw ościennych, nałożone na stare

przepisy jeszcze z czasów osmańskich i brytyjskich, oraz nowe regulacje wprowadzane przez władze Autonomii Palestyńskiej. Obok stosowane jest także nadal tradycyjne arabskie prawo zwyczajowe. Niniejszy referat ma na celu przybliżenie roli kultury arabskiej (np. jej kolektywizmu, neopatriarchalnej struktury) i arabskich zwyczajów prawnych, w stanowieniu i stosowaniu prawa na Zachodnim Brzegu Jordanu.

Karol Gregorczyk

Uniwersytet Gdański

Problemy prawne i etyczne współczesnego biobankowania.

Biobankowanie populacyjne stanowi współczesny fenomen, który wiąże się z gromadzeniem, przechowywaniem oraz udostępnianiem ludzkich próbek biologicznych i powiązanych danych przez specjalne repozytoria, do określonych celów. To stosunkowo nowe zjawisko wpisuje się w szerszą debatę dotyczącą Big Data w kontekście przetwarzania znacznej ilości informacji genetycznych uczestników badań. Biobanki są rozumiane jako zbiory materiału biologicznego danych i informacji tworzących zorganizowany system, dotyczący określonej populacji lub jej większego podzbioru. Przegląd istniejących w Europie instrumentów regulacyjnych ukazuje pewną dwutorowość, gdyż z jednej strony daje się wyodrębnić obowiązujące akty normatywne, z drugiej zaś akty typu soft law - mające w założeniu kompleksowo normalizować gromadzenie, przetwarzanie i udostępnianie ludzkich próbek i danych biologicznych. Przedmiotowa analiza zostanie poświęcona kształtowaniu właściwej legislacji w kontekście ryzyka technologicznego.

Ewa Grzęda, Maciej Juzaszek

Uniwersytet Jagielloński

"Gdzie leżą źródła prawa karnego? O genezie dóbr prawnych"

W kontynentalnej nauce prawa karnego, będącej pod silnym wpływem niemieckim, przyjmuje się, że prawo karne służyć ma ochronie dóbr prawnych. Geneza dóbr prawnych jest jednak co najmniej niejasna. W referacie przyjrzymy się problemowi, skąd właściwie biorą się dobra prawne. Zastanowimy się czy ich katalog oraz hierarchia ustalane są przez ustawodawcę, czy też istnieją niezależnie od niego, jaka relacja łączy dobra prawne, dobra społeczne oraz dobra moralne oraz czy dobra prawne powinny być zawsze chronione prawne. Dotkniemy również podstawowych problemów filozoficznoprawnych, dotyczących relacji prawa i moralności oraz moralnego uzasadnienia karaniami.

Katarzyna Hanas

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

Dobro dziecka jako generalna klauzula odsyłająca - aspekty teoretycznoprawne

Zagadnienie dotyczące charakteru konstrukcji „dobro dziecka” to jedno z wielu poruszanych w przygotowywanej przez mnie rozprawie doktorskiej, pt. Konstrukcja normatywna „dobro dziecka” i jej sądowe stosowanie. Rozważania dotyczące charakteru skupiają się na określeniu, czym w rzeczywistości jest, używana przez prawodawcę, konstrukcja - klauzulą generalną, zasadą prawa bądź konstrukcją o charakterze mieszanym, która posiada cechy zarówno zasady i klauzuli. Dlatego też, w wystąpieniu zostaną omówione cechy charakterystyczne „dobra dziecka” jako klauzuli generalnej, z uwzględnieniem pozostałych wyników badań we wskazanym powyżej obszarze.

Mikołaj Hermann, Michał Krotoszyński

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

O typach koncepcji wykładni prawa. Powrót do dyskusji

Jakkolwiek wyróżnianie wśród typów koncepcji wykładni prawa koncepcji dynamicznych i statycznych, subiektywnych i obiektywnych oraz historycznych i adaptacyjnych jest stosunkowo powszechne w polskiej teorii prawa, to sposób rozumienia wskazanych koncepcji nie jest w pełni ustalony. Analiza zastanych ujęć ma stanowić w wystąpieniu punkt wyjścia dla rozważań na temat relacji pomiędzy typami koncepcji wykładni a akceptowanym celem i metodyką interpretacji przepisów prawnych. Przyjęcie założeń wyjściowych rodzi zaś istotne konsekwencje praktyczne w zakresie uznania dominacji określonych rodzajów reguł wykładni czy też możliwości użycia w procesie interpretacji materiałów legislacyjnych. Poczynione ustalenia umożliwiają przy tym wskazanie granic zastosowania niektórych spośród omawianych typów koncepcji oraz uzasadniają traktowanie reguł interpretacyjnych jako reguł współkonstruujących system prawny.

Justyna Holocher

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN

Argument prawniczy z natury rzeczy a pozytywizm prawniczy

Teza: Koncepcja „Natur der Sache” Radbrucha nie implikuje prawnonaturalnej koncepcji prawa. Najpierw scharakteryzujemy prawniczą topikę „natury rzeczy” w niemieckiej teorii prawa w szczególności koncepcję Radbrucha. Zarzuca się jej niekonsekwencję w jednoczesnym przyjmowaniu pozytywistycznej koncepcji obowiązywania (źródeł prawa) i obiektywnej „natury” a za razem normatywnej instytucji społecznych/ prawnych. Postaramy się odeprzeć ów zarzut. (1) Zaproponujemy parafrazę idei Radbrucha w terminach ontologii społecznej, co wyjaśni dwoistą (deskryptywno-normatywną) naturę instytucji społecznych/prawnych. (2) Wskażemy na wieloznaczność pojęcia obiektywności (ontologiczna/epistemiczna) oraz wykażemy, że esencjalizm co do instytucji społecznych/prawnych jest zgodny z założeniami pozytywizmu (social sources). (3) Podkreślimy rolę umiarkowanych stanowisk pozytywistycznych, np. Harta minimum treści prawa natury, wzmacniając tezę, że „naturę rzeczy” da się pogodzić z pozytywizmem prawniczym.

Klaudyna Horniczak

Uniwersytet Jagielloński

Nieposłuszeństwo obywatelskie a stabilność prawa.

Nieposłuszeństwo obywatelskie w definicji J. Rawlsa jest aktem politycznym, choć dyktowanym sumieniem, pokojowym, polegającym na łamaniu prawa w sposób świadomy, celem jego zmiany. Niniejsza praca zajmuje się wpływem tego typu aktów na proces kształtowania się treści prawa— wszak są one doskonałym sposobem dla mniejszości kulturowych, ekonomicznych czy etnicznych na bycie usłyszanych w debacie publicznej oraz pozwalają wpłynąć na prawodawcę, w sytuacji konfliktu między wyznawanymi przez grupę zasadami a unormowaniem prawnym. Niejednokrotnie w przeszłości były stosowane w tym celu, dynamizując procedurę legislacyjną. Praca bada także wpływ nieposłuszeństwa obywatelskiego na stabilność i autorytet prawa. Niewątpliwie wprowadzają one ochronę szerszego wachlarza uznawanych systemów wartości, z drugiej zaś strony duże natężenie

takich aktów może prowadzić do anarchii i osłabienia instrumentalnej funkcji prawa—zapewniania bezpieczeństwa i porządku społecznego.

Marta Zuzanna Huk

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza

Klasyczna teoria demokracji deliberatywnej Jane M. Mansbridge

W celu wytworzenia i utrzymania swojej społecznej legitymizacji, system demokratyczny powinien być zdolny do wypracowywania kompromisu między instytucjami tzw. demokracji kontradiktoryjnej opartej na konflikcie interesów i unitarnej – charakterystycznej dla interesu wspólnego. Różnią się one w interpretacji takich kategorii jak równość, procesy decyzyjne czy rodzaj społecznego zaangażowania. Klasyczna teoria demokracji deliberatywnej stoi na stanowisku, że rodzaje obywatelskiej partycypacji mogą zatem zostać sformułowane w ramach odrębnych, lecz nie przeciwstawnych modeli. Życie publiczne na poziomie lokalnym powinno być ukształtowane według modelu unitarnego. Z kolei na poziomie polityki krajowej i międzynarodowej instytucje powinny być zgodne z wymogami modelu kontradiktoryjnego, jednak zachowując refleksyjne uzasadnienie charakterystyczne dla modelu unitarnego. To klasyczne ujęcie teorii deliberacji stanowić może trzecią drogę dla sporu między demokracją agoniczną a konsensualną.

Paweł Jabłoński

Uniwersytet Wrocławski

O uwikłaniu prawa w mit. Ekspozycja stanowiska Leszka Kołakowskiego

Celem referatu jest analiza twierdzenia Leszka Kołakowskiego o nieuchronnym uwikłaniu prawa w mit. Prezentacja tego zagadnienia składać będzie się z trzech części. W pierwszej z nich zarysowane zostanie stanowisko Kołakowskiego na temat roli jaką mit odgrywa w kulturze. W części drugiej problematyka ta odniesiona będzie do prawa. W części ostatniej zostaną natomiast wyszczególnione najistotniejsze konsekwencje przyjęcia optyki proponowanej przez autora "Obecności mitu".

Bartosz Janik

Uniwersytet Jagielloński

O pojęciu wyjaśnienia w teorii prawa

Niniejsze wystąpienie poświęcone zostanie pojęciu wyjaśnienia oraz roli jaką odgrywa ono w teorii prawa. O pojęciu wyjaśnienia tradycyjnie pisze się w ramach rozważań związanych z nauką, w zasadzie jego najpopularniejsze eksplikacje wprost dotyczą wyjaśniania naukowego. Teoretycy prawa formułując swoje teorie zazwyczaj wprost odnoszą się do tego pojęcia twierdząc że teorie przez nich formułowane coś wyjaśniają (czasami twierdzą też że ich teorie pozwalają coś zrozumieć). W wystąpieniu postaram się przedstawić najpopularniejsze filozoficzne koncepcje wyjaśnienia, sprawdzić czy nadają się one do aplikacji na gruncie teorii prawa oraz ustalić możliwe relacje pomiędzy wyjaśnieniem i rozumieniem w ramach tych koncepcji. Ustalenia te zostaną skonfrontowane z tym co bezpośrednio o zadaniach swoich teorii piszą wybrani współcześni teoretycy prawa.

Jacek Jaśkiewicz

Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim

Soft law w konstytucyjnym systemie źródeł prawa

Relacja między soft law a konstytucyjnym systemem źródeł prawa stanowi interesujące pole do dociekań objętych programem Zjazdu. Współczesna nauka domaga się wyraźniejszego uznania soft law, akcentując jego rosnące znaczenie i podkreślając pozytywne i komunikacyjne działanie. Problemy kolizyjne związane z obowiązywaniem i funkcjonowaniem prawa unijnego oraz takie zjawiska, jak kryzys legislacji, resortowość, czy nadmierna kazuistyka tekstów prawnych skłaniają do rozważenia w tym kontekście aktualności zakodowanej w art. 87 Konstytucji doktryny. W tym polu mieści się diagnoza relacji zachodzących między źródłami prawa polityki rozwoju, na którą to dziedzinę składają się unijne i krajowe źródła prawa powszechnie obowiązującego, akty normatywne o konsensualnym charakterze (umowa partnerstwa), akty prawa wewnętrznego o swoistych cechach obowiązywania oraz akty zawierające normy programowe i planowe. Ta właśnie różnorodność i swoistość tworzy przyczynek do badania stanu relacji między formalnymi a nieformalnymi źródłami prawa, a zatem aktualnością konstytucyjnego modelu tworzenia i obowiązywania prawa.

Wioletta Jedlecka, Joanna Helios

Uniwersytet Wrocławski

Kultura i kulturowe ujęcie prawa. Prawo UE jako rezultat zderzenia kultur prawnych

Systematyczną refleksję nad współczesnym prawem, nad procesami jego tworzenia, stosowania, zapewnieniem pewności i bezpieczeństwa prawnego, jego sprawiedliwości oraz celowości komplikuje założenie o zakorzenieniu kulturowym prawa. Każdy bowiem porządek prawny (a więc także i porządek prawa UE) znajduje swój mistyczny, ontologiczny i funkcjonalny porządek w kulturze. Z tego też powodu analiza prawa nie jest wolna od analiz kultury, w której prawo już funkcjonuje bądź dopiero będzie funkcjonować. Porządek unijny od zarania opierał się na poszukiwaniu wspólnych obszarów aksjologicznych. W tym sensie prawo unijne wymyka się nieco sztywnemu podziałowi na kulturę prawa stanowionego i common law, z jednej wszak strony obowiązuje w państwach o różnej kulturze, z drugiej jest wyrazem konwergencji pomiędzy nimi, akcentuje wspólne wartości oraz wprowadza jednolite standardy ochrony praw. Prawo UE niewątpliwie jest tworem ściśle europejskim i stanowi charakterystyczne połączenie kultury.

Piotr W. Juchacz

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza

O zasadzie publicznej odpowiedzialności sędziów przed obywatelami jako podstawie legitymizacji udziału obywateli w sądach dyscyplinarnych

Jednym z centralnych zagadnień związanych z wprowadzeniem kodeksów etycznych dla sędziów jest wyważenie wzajemnej relacji zachodzącej pomiędzy zasadą niezawisłości sędziowskiej a zasadą publicznej odpowiedzialności sędziów przed obywatelami. Zagadnieniem nieodłącznie powiązanim ze wskazanym powyżej jest pytanie o udział obywateli w rozpatrywaniu spraw dyscyplinarnych sędziów oraz jego zakres. W pierwszej części wystąpienia zaprezentuję zakorzenioną w teorii demokracji deliberatywnej interpretację wzajemnej relacji pomiędzy zasadami niezawisłości i publicznej odpowiedzialności sędziów. W części drugiej wskażę i przeanalizuję trzy podstawowe funkcje pełnione przez obywateli w sądach dyscyplinarnych: etyczną, epistemiczną i demokratyczną. Podstawowa teza wystąpienia brzmi: wprowadzenie nie będących zawodowymi sędziami obywateli do sądów

dyscyplinarnych dla sędziów, w których obywatele ci stanowią mniejszość nie narusza ani zasady niezawisłości sędziowskiej ani zasady trójpodziału władz.

Przemysław Kaczmarek

Uniwersytet Wrocławski

Czy dobry prawnik może być dobrym człowiekiem? Rola zawodowa jako źródło postępowania.

Czy dobry prawnik może być dobrym człowiekiem? Postawione przez Charlesa Frieda pytanie zakłada, że możliwa jest sytuacja konfliktu między obowiązkami, jakie ma człowiek jako wykonawca roli, a jako obywatel uczestniczący w różnych sferach aktywności. Zmierzenie się ze wskazanym konfliktem odsłania dwie podstawowe strategie, z których pierwsza koncentruje się na roszczeniu do integralności moralnej, a druga – eksponuje znaczenie dystansu do wykonywanej roli. Z jednej strony, podkreśla się konieczność zintegrowania życia osobistego z życiem zawodowym oraz kierowania się tymi samymi wartościami w różnych sferach aktywności. Z drugiej zaś strony, eksponuje się znaczenie pojęcia dystansu w celu zachowania równowagi między praktykami społecznymi, w których uczestniczymy. Przedstawienie obu modelowych rozwiązań z perspektywy pojęcia roli zawodowej wyznacza ramy planowanego wystąpienia.

Jacek Kaczor

Uniwersytet Wrocławski

Akty wewnętrznie obowiązujące a akty kierownictwa wewnętrznego – problem upoważnień do stanowienia aktów podustawowych

Przedmiotem referatu są legislacyjne zagadnienia odróżnienia aktów wewnętrznie obowiązujących od tzw. aktów kierownictwa wewnętrznego, które nie są już aktami tworzenia prawa, lecz aktami stosowania prawa.

Krzysztof J. Kaleta

Uniwersytet Warszawski Wydział Prawa i Administracji

Zmiana konstytucji – między pouvoir constituant a pouvoir constitué.

Wystąpienie poświęcone będzie zmianie konstytucji jako specyficznemu procesowi prawodawczemu. Dotyczyć będzie istoty, form jakie może przybierać (zmiana całkowita, rewizja, nowelizacja) oraz granic tego rodzaju działalności prawotwórczej. Zagadnienie przedmiotu i formy zmiany konstytucji osadzone zostanie w kontekście rozróżnienia na władzę konstytuującą i władze ukonstytuowane. Z perspektywy filozofii prawa status podmiotu zmieniającego konstytucję ma bowiem charakter sporny i najczęściej sytuowany jest pomiędzy pierwotnym ustrojodawcą (ze względu na związek z zasadą suwerenności narodu) a wtórnym ustawodawcą (gdyż procedury rewizji lub nowelizacji oparte są na obowiązujących normach konstytucyjnych). Rozstrzygnięcia zatem wymaga czy wspomniane czynności prawotwórcze mają charakter pierwotnego uprawnienia politycznego suwerena, niezdeterminowanego żadnymi prawnymi ograniczeniami czy też charakter pochodny stanowiąc rodzaj kompetencji o wyznaczonych granicach formalnych i materialnych.

Marcin Kilanowski

Uniwersytet Mikołaja Kopernika

Godność ludzka i solidarność jako fundamenty w procesie tworzenia prawa. O koncepcji państwa i prawa Ericha Fromma i Isaiaha Berlina.

Wydaje się, że socjalizm, kapitalizm i różne formy ich łączenia zawiodły. Zawiodły, gdyż – jak wskazują Erich Fromm i Isaiah Berlin, opierały się na kategoriach, które zostały uczynione centralnymi, podczas gdy inne zostały pominięte. Skupiano się albo na społeczeństwie lub wspólnocie jako wartościach nadrzędnych, albo na jednostce. Zwracano szczególnie uwagę albo na państwo, sferę publiczną, albo na sferę prywatną, która z konieczności miała być przed państwem broniona. Takie podejście prowadziło do pojawienia się kolejnych kryzysów, które w konsekwencji nie były jedynie następstwem źle zaprojektowanych i źle funkcjonujących instytucji państwowych lecz także efektem niewłaściwego położenia akcentów na kategorie, które stały się centralne dla myślenia, działania i dla prawa. Rozważania Fromma i Berlina są zaskakująco aktualne ukazują, że zagrożenia, które wystąpiły w XX wieku, czyhają na nas także dziś.

Jan Bazyli Klakla,

Uniwersytet Jagielloński

Uzasadnienia sądowe w kontekście jakościowych metod badawczych. Case study uzasadnienia do wyroku w sprawie Muñoz Díaz v. Spain (Appl.no. 49151/07) przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w Strasbourgu

Analiza aktualnego stanu badań nad uzasadnieniami decyzji stosowania prawa prowadzi do wniosku, że jest on niewystarczający, szczególnie pod kątem wykorzystywania jakościowych metod badawczych. Mając na uwadze wspomnianą lukę, jednym z celów wystąpienia będzie określenie korzyści i ograniczeń związanych z ich zastosowaniem do badań nad uzasadnieniami sądowymi. Szczególna uwaga zostanie poświęcona możliwościom trudnościom wiążącym się z wykorzystywaniem w badaniach nad uzasadnieniami sądowymi metody studium przypadku. Przedmiotem omawianego w wystąpieniu case study będzie uzasadnienie do wyroku w sprawie Muñoz Díaz v. Spain (49151/07) przed ETPCz. Wyrok ten dotyczy wielu istotnych z punktu widzenia socjologii i filozofii prawa zagadnień – statusu norm pochodzących z innych niż prawo systemów normatywnych, relacji między prawem a kulturą, ochrony mniejszości czy różnorodności kulturowej. Wystąpienie pozwoli na poszerzenie wiedzy dotyczącej rozumienia kultury w uzasadnieniach sądowych.

Maciej Kłodawski

Uniwersytet Zielonogórski

Pozaprawne źródła techniki prawodawczej na przykładzie porozumień międzyinstytucjonalnych

W wystąpieniu, po odróżnieniu pozaprawnych źródeł techniki prawodawczej od prawnych źródeł techniki prawodawczej, przedstawiona zostanie charakterystyka porozumień międzyinstytucjonalnych. Porozumienia międzyinstytucjonalne obejmują stosowane w praktyce prawotwórczej sposoby i wzorce postępowania z zakresu techniki legislacyjnej, które nie zostały wyrażone w Zasadach techniki prawodawczej (dalej jako "ZTP") stanowiących załącznik do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z 20.06.2002 r., pomimo nowelizacji ZTP z 5.11.2015 r. Treść wybranych porozumień międzyinstytucjonalnych wypracowanych i zawartych przez przedstawicieli rządowych i parlamentarnych służb legislacyjnych zostanie zaprezentowana w celu podjęcia próby odpowiedzi na pytanie, dlaczego pewna część porozumień została – pomimo zbieżności z tematyką

i przeznaczeniem ZTP – pominięta w nowelizacji ZTP. Stanowić to będzie przyczynek do rozważań o dualizmie źródeł techniki prawodawczej i zakresie pojęcia "prawodawca faktyczny".

Paweł Kłós

Uniwersytet im. Marii Skłodowskiej – Curie

Konstrukcja normy prawnej z wykorzystaniem „Analitycznej teorii normy prawnej” Jerzego Landego

Treść referatu będzie prowadzić do wykazania konieczności skorzystania z formalnych i materialnych źródeł prawa jako elementów niezbędnych dla wydobycia normy prawnej z wykorzystaniem „Analitycznej teorii normy prawnej” Jerzego Landego. Wydobywając normę prawną z przepisów prawa korzystamy z różnych elementów wykładni w tym również z wykładni celowościowo – aksjologicznej. Budując normę prawną w oparciu o składniki dyspozycji (tj. uprawnienie i obowiązek – składniki stosunku prawnego będące według J. Landego niezbędnym elementem normy prawnej) otrzymujemy konstrukcję normatywną wskazującą nam wprost zakres kompetencji z niej wynikających. W ten sposób, na podstawie formalnych i materialnych źródeł prawa, otrzymujemy normę prawną w swej treści jasną i zrozumiałą dla końcowego odbiorcy. Współczesne osiągnięcia prawoznawstwa, w zakresie wykładni, pozwalają uzupełnić normę prawną o elementy lingwistyczne i nielingwistyczne, czyniąc tym samym proponowaną konstrukcję pełną.

Justyna Knosała

Uniwersytet Śląski

Prawne (i etyczne) zasady ochrony zwierząt doświadczalnych

Ukształtowanie przepisów ustawy o ochronie zwierząt wykorzystywanych do celów naukowych lub edukacyjnych wskazuje na to, że fundamentem obecnego systemu ma być tzw. zasada 3R. Zgodnie z nią procedury z użyciem zwierząt mogą być przeprowadzane wyłącznie, gdy: nie można zastosować metody badawczej zapewniającej osiągnięcie celów eksperymentu bez wykorzystania zwierząt (zasada zastąpienia); liczba zwierząt została ograniczona do poziomu niezbędnego do osiągnięcia celów (zasada ograniczenia); zwierzęta są utrzymywane w warunkach odpowiednich dla gatunku, a metody badawcze wybrano tak, aby ograniczały do minimum albo eliminowały ból, cierpienie, stres lub możliwość trwałego uszkodzenia organizmu tych zwierząt (zasada udoskonalenia). W wystąpieniu dokonam analizy sposobu ujęcia zasady 3R w przepisach, a także rozważę, czy może być ona traktowana jako zasada prawna. W tym celu spróbuję scharakteryzować te regulacje z perspektywy koncepcji zasad funkcjonujących w polskiej teorii prawa.

Konrad Kobylński

Uniwersytet Śląski

Model postaw sędziowskich w badaniach nad zachowaniem sędziów USA

Celem niniejszego referatu jest przedstawienie dorobku badań nad zachowaniem sędziów w Stanach Zjednoczonych, ze szczególnym uwzględnieniem modelu postaw sędziowskich (attitudinal model of judicial behavior). Wybór modelu postaw uzasadniony jest tym, że jest on jedynym, która na swoje poparcie przedstawia systematycznie zebrane dane empiryczne. Ma on kluczowy wpływ na cały obszar badań nad zachowaniem sędziów a także staje się coraz częściej przedmiotem zainteresowania filozofów prawa. Przez pojęcie „zachowanie sędziowskie” należy rozumieć zbiór czynności, które podejmują sędziowie występujący w roli sędziów. Najistotniejszym elementem zachowania

sędziowskiego są wydawane przez nich decyzje i wszystkie te elementy, które składają się na ostateczną decyzję. Badanie zachowań sędziowskich jest więc dyscypliną, której celem jest zbadanie motywacji, którymi kierują się sędziowie rozstrzygający sprawy, ze szczególnym uwzględnieniem sędziów Sądu Najwyższego USA.

Anna Kociotek-Pęksa

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

Rola pozaprawnych klauzul w procesie stosowania prawa- aspekty socjologicznoprawne, etyczne i neurobiologiczne.

Tematem referatu będzie prezentacja wyników badań orzecznictwa sądów powszechnych i administracyjnych pod kątem występowania w treści rozstrzygnięcia i jego uzasadnienia elementów pozaprawnych, wśród nich zdekodowanie tych, które skutkują powstaniem redundancji w tekście orzeczenia. Przedmiotowe akty stosowania prawa zostały także poddane badaniu pod kątem występowania w nich rezultatów procesów neutralizacji i determinacji aksjologicznej prawa. Wskazane zostaną rozpoznane uwarunkowania socjologicznoprawne, etyczne a przede wszystkim neurobiologiczne procesów kształtowania "warsztatu metodologicznego pracy sędziego" oraz aksjologiczne uwarunkowania procesu orzekania, skutkujące wykorzystywaniem pozaprawnych uzasadnień rozstrzygnięcia w ramach tzw. łatwych przypadków dla których rozstrzygnięcie znajduje się wewnątrz systemu prawa. Podjęta zostanie próba udzielenia odpowiedzi na pytanie czy stan ten determinuje społeczne preferencyjne skale aksjologiczne czy może jest rezultatem ich przeobrażeń.

Angelika Koman

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

Zasady współżycia społecznego i społeczno - gospodarcze przeznaczenie prawa na gruncie prawa cywilnego i prawa pracy - aspekty teoretyczne i orzecznicze

Celem jest podjęcie rozważań nad dwoma klauzulami - zasadami współżycia społecznego i społeczno-gospodarczego przeznaczenia w prawie cywilnym i prawie pracy i ich prawnoporównawcza analiza historyczno-legislacyjna i decyzyjna. Klauzule te zostały ujęte w dwóch różnych kodeksach, regulujących odrębny rodzaj stosunków prawnych. Dlatego należy ustalić problematykę wynikającą z relacji, jaka zachodzi pomiędzy gałęzią prawa cywilnego, a gałęzią prawa pracy i odpowiedzieć na pytanie: czy klauzule te są klauzulami międzygałęziowymi, czy klauzule te w procesie stosowania prawa rozumiane są tak samo czy inaczej, jakie znaczenie może mieć przyjęcie takiej samej konstrukcji w różnych dziedzinach prawa.

Paulina Konca

Uniwersytet Śląski

Formalne źródła prawa interpretacyjnego

Celem wystąpienia jest omówienie problematyki związanej z formalnymi źródłami prawa interpretacyjnego. W procesie wykładni prawa stosowany jest szereg narzędzi interpretacyjnych takich jak słowniki, historia legislacyjna czy kanony interpretacyjne, które można określić zbiorczą nazwą „prawa interpretacyjnego”. Niektóre z tych narzędzi zostały wypracowane w praktyce orzeczniczej, inne w piśmiennictwie, ale istnieją także narzędzia, które opierają się na wskazówkach zawartych w samym prawie – w ustawach i rozporządzeniach – i to one będą przedmiotem analizy. Chodzi o przepisy, które wskazują wprost, jak prawo powinno być rozumiane. Można tu wyróżnić ogólne

wskazówki zawarte w rozmaitych interpretation acts, m.in. dotyczące pierwszeństwa wykładni językowej czy wykładni zgodnej np. z Bill of rights. Warto w tym miejscu rozważyć również kwestię korzystania w procesie wykładni z reguł zawartych w zasadach techniki prawodawczej. Ponadto można wyróżnić wskazówki interpretacyjne dotyczące konkretnych ustaw, np. preambuły czy exposiciones de motivos.

Marzena Kordela

Uniwersytet im. A. Mickiewicza Katedra Teorii i Filozofii Prawa

Obowiązujące prawnie wartości konstytucyjne. Ujęcie analityczne

Wartości przypisywane prawodawcy racjonalnemu zawierają trzy podzbiory: wartości obowiązujące prawnie, wartości odesłania i wartości powszechnie akceptowane (wartości uniwersalne, wartości ogólnoludzkie, wartości wyrażane przez prawa podstawowe człowieka). Obowiązujące prawnie wartości konstytucyjne należą do wartości naczelných formalnie ujmowanego systemu aksjologicznego prawodawcy. Jako takie są wyłączone spod działalności prawodawczej podmiotów podkonstytucyjnych. Możliwe jest ujęcie analityczne tych wartości, a więc poddanie ich tak analizie formalnej, jak i merytorycznej oraz wskazanie ich miejsca w racjonalnej i obiektywnej argumentacji na rzecz (i przeciwko) określonym decyzjom normatywnym prawodawcy.

Milena Korycka-Zirk

Uniwersytet Mikołaja Kopernika

Przedrozumienie konstytucji a „jasność” normy konstytucyjnej

Referat w założeniu ma uwidocznic jak kształtowane w ramach kultury prawnej rozumienia pojęć stanowiących istotę konstytucji wpływają na orzeczniczo i doktrynalnie kodowane koncepcje jasności normy konstytucyjnej. Przedrozumienie konstytucji bowiem determinuje odrzucanie w interpretacji konstytucji koncepcji literalności i wystarczalności słownikowego znaczenia dla rozumienia normy konstytucyjnej. Istotną dla koncepcji jasności normy konstytucyjnej jest doktryna rozumienia pojęcia o istotnym filozoficznoprawnym czynnikiem determinującym.

Kamila Kosińska

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Definicje cząstkowe w prawie

Przedmiotem wystąpienia są definicje cząstkowe oraz możliwość wykorzystania ich w tekstach aktów normatywnych i naukach humanistycznych (w tym naukach prawnych). Przybliżone zostają krytyka R. Carnapa niektórych aspektów definicji równościowych w odniesieniu do definiowania pojęć dyspozycyjnych oraz jego koncepcja rozwiązania problemu nieadekwatności owych definicji. Wskazane są formy, w jakich definicje cząstkowe mogą występować. Wykazane zostają fakt częstego występowania definicji cząstkowych w tekstach aktów prawnych oraz możliwość szerokiego ich zastosowania.

Artur Kotowski

Akademia Leona Koźmińskiego

Zagadnienie orientacyjności wykładni – potrzeba praktyki i zarys badań własnych

Celem referatu jest zaprezentowanie znanej w okresie przedwojennym koncepcji orientacyjnego podejścia do wykładni prawa. Jest to w istocie metateoria wykładni, która sprowadza się do tego w jaki sposób prowadzić analizy praktyki interpretacyjnej w ramach określonej wspólnoty egzegetów, by następnie możliwe stało się generowanie teorii klasycznie opisowych, tj. zawierających twierdzenia o tym w jaki sposób prowadzone są działania interpretacyjne określonego rodzaju (np. w ramach sądowego stosowania prawa). W tym stanie rzeczy, proponowane ujęcie wydaje się odpowiadać na zapotrzebowanie praktyki, w sytuacji ukazania dominujących heurystyk interpretacyjnych, które w określony sposób adaptują dopiero wiedzę wypracowaną w ramach nauk ogólnych prawoznawstwa na okoliczność egzegezy prawniczej. Tzw. pozornie obiektywna wykładnia prawa polega bowiem na wykorzystywaniu określonych.

Jakub Kret

Uniwersytet Jagielloński

Ius est ars boni et aequi w orzecznictwie sądowym

Ius est ars boni et aequi to jedna z najbardziej doniosłych paremii prawniczych. W pewnym stopniu odzwierciedlała ona sposób, w jaki rzymscy prawnicy patrzyli na prawo. Mimo to paremia ta stosunkowo rzadko jest powoływana w orzecznictwie polskich sądów. Tematem referatu jest zaprezentowanie przykładów zastosowania rozumowania opartego o niniejszą paremię w uzasadnieniach orzeczeń. Tłem dla problematyki będzie przedstawienie historycznych korzeni tego sformułowania. Zasygnalizowana zostanie również kwestia metodologicznej poprawności podejmowania decyzji interpretacyjnych w oparciu o formułę ius est ars boni et aequi. Wreszcie w referacie zaprezentowane zostaną krytyczne poglądy co do zasadności posługiwania się tą paremią.

Maciej Kruk

Uniwersytet Warszawski

Rola społecznego podziału pracy językowej w prawie

Wystąpienie ma na celu zestawienie tezy H. Putnama o społecznym podziale pracy językowej z rzeczywistą praktyką kształtowania znaczenia pojęć zawartych w tekstach prawnych. Punkt wyjścia analizy stanowią założenia semantyki eksternalistycznej, odchodzącej od intencjonalizmu znaczeniowego i uwypuklającej publiczny charakter języka. W tym ujęciu znacząco wzrasta rola wspólnoty językowej, którą tworzą zarówno „zwykli” użytkownicy języka, jak i „eksperti” – tymi drugimi w omawianym kontekście są przede wszystkim prawnicy. Pod rozwagę poddana zostaje również skala oddziaływania ekspertów – zarówno biorąc pod uwagę dychotomię prawnicy/nieprawnicy, jak i wewnątrz tak wyróżnionej grupy społecznej – w ujęciu legislator/interpretator.

Anna Krzynówek-Arndt

Akademia Ignatianum w Krakowie

Pluralizm źródeł prawa w kontekście powrotu do jus politicum

Pluralizm źródeł prawa wpisuje się w szereg przemian charakterystycznych dla tzw. późnej nowoczesności. Z perspektywy prawnej zwraca się uwagę na ograniczenie zakresu prawotwórczych działań państwa w wyniku rosnącej ilości regulacji pochodzących od innych podmiotów. Próby

teoretycznego ujęcia tego zjawiska przejawiają się w koncepcjach głoszących m.in. policentryczność źródeł prawa, interlegalność, rozwój legislacji delegowanej i autonomicznej. Z punktu widzenia pozaprawnego te same zjawiska rozpoznawane są w ramach teorii zajmujących się m.in. rozwojem państwa regulacyjnego, rozdziwieniem między legalnością i prawomocnością, rozwojem subpolityki. Propozycja powrotu do political jurisprudence wychodzi naprzeciw potrzebie teoretycznego ujęcia wspomnianych przemian polityczno-prawnych w sposób spójny i kompleksowy, z uwzględnieniem zmiany granic pól semantycznych podstawowych kategorii, zarządzając tym samym malejącemu potencjałowi eksplanacyjnemu współczesnego konstytucjonalizmu.

Piotr Krzyżanowski

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II\

Udział parlamentów narodowych w procedurach legislacyjnych w Unii Europejskiej

Od początku istnienia wspólnot europejskich dostrzegalny jest tzw. deficyt demokracji. Przenoszenie części suwerenności na poziom ponadnarodowy, połączone z poszerzeniem zakresu prawa wspólnotowego implikuje redukcję obszaru krajowej legislacji. Zmniejszenie uprawnień parlamentu w połączeniu z utrwaleniem zasady reprezentowania interesów państw członkowskich przez władze wykonawczą, skutkuje obniżeniem znaczenia parlamentów narodowych. Z tych względów, w ostatnich latach widoczna jest stała tendencja do zwiększania zadań parlamentów narodowych związanych z członkostwem w UE. Celem niniejszego opracowania jest zbadanie - głównie za pomocą metody dogmatycznej i komparatystycznej – jaki jest zakres partycypacji parlamentu w działaniach prawodawczych UE. Określenie, jakie kompetencje zyskały parlamenty narodowe i jak są one realizowane przez Sejm i Senat. Ponadto, intencją autora jest ustalenie, czy obowiązujące przepisy gwarantują należyłą realizację tych kompetencji przez polski parlament.

Olgierd Kucharski

Uniwersytet Humanistyczno - Przyrodniczy w Częstochowie

Czas obiektywny w prawie

Czas w prawie ma istotne znaczenie. Świadczą o tym liczne instytucje prawa pozytywnego odwołujące się właśnie do upływu czasu. Pojawia się zatem pytanie – jaki charakter mają zjawiska temporalne w prawie, w szczególności czy są oparte na czasie obiektywnym, czy na innym jego rozumieniu. W swoim wystąpieniu podejmuję próbę odpowiedzi na to pytanie opierając się na ustaleniach koncepcji fenomenologicznych Edmunda Husserla i Adolfa Reinacha. Dokonane na tym gruncie ustalenia mają w moim przekonaniu wymiar uniwersalny odnoszący się do innych koncepcji filozoficzno - prawnych.

Łukasz Kurek

Uniwersytet Jagielloński

Psychologia potoczna jako materialne źródło prawa

Psychologia potoczna to nasze zdroworozsądkowe przekonania dotyczące działania ludzkiego umysłu. Owe przekonania odgrywają istotną rolę w licznych kontekstach społecznych. Celem referatu będzie próba odpowiedzi na pytanie, czy psychologię potoczną można traktować jako materialne źródło prawa – a jeśli tak, to dlaczego. W związku z tym, że aby prawo przyniosło spodziewane skutki należy

uwzględnić, w jaki sposób będzie ono oddziaływało na jego odbiorców, można przypuszczać, że psychologia potoczna będzie odgrywała rolę m.in. w procesie tworzenia prawa. Istotna wydaje się również kwestia błędów w zdroworozsądkowych przekonaniach dotyczących działania ludzkiego umysłu oraz ich wpływu na prawo.

Natalia Kurek

Uniwersytet Marii Curie - Skłodowskiej

Instytucja partnerstwa publiczno–prywatnego jako przykład oddziaływania prawa prywatnego na prawo publiczne

Partnerstwo publiczno – prywatne to przykład hybrydowej instytucji prawnej łączącej prawo publiczne z prawem prywatnym. Stanowi szczególną formę współpracy podmiotu publicznego i prawa prywatnego, której celem jest realizacja zadań publicznych. Z uwagi na relatywnie krótką historię tejże instytucji i wysoki stopień złożoności, definiowana jest w niejednolity sposób zarówno w aktach prawnych stanowiących formalne źródła prawa, nieformalne źródła prawa, jak i przez przedstawicieli doktryny prawniczej. Wspomniana hybrydowość instytucja partnerstwa publiczno – prywatnego wyraża się w: a) statusie partnera prywatnego i podmiotu publicznego – międzygałęziowość przepisów; b) demonopolizacji administracji publicznej; c) finansowaniu inwestycji.

Aleksandra Kustra-Rogatka

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Granice dopuszczalności zmian konstytucji z perspektywy teorii i filozofii prawa

Referat prezentuje problem dopuszczalności zmian konstytucji (pojmowanej jako konstytucja formalna) z perspektywy wybranych koncepcji teoretycznoprawnych i filozoficznoprawnych (normatywizm H. Kelsena, decyzyjonizm C. Schmitta, koncepcja praw naturalnych J. Finnsa, liberalizm polityczny w ujęciu J. Rawlsa).

Bartosz Lewandowski

Uniwersytet Warszawski

(Nie)sprawiedliwość w procesach o kradzież jabłka. Zderzenie pragmatyki sędziowskiej z celem prawodawcy w sprawach o wykroczenia

W polskim systemie prawnym zakończenie funkcjonowania kolegiów ds. wykroczeń nastąpiło z dniem wejścia w życie ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. - Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Celem przekazania sądom powszechnym jurysdykcji w sprawach o wykroczenia była realizacja standardu konstytucyjnego (art. 175 ust. 1 Konstytucji RP) oraz zagwarantowanie niezawisłości oraz niezależności w zakresie rozstrzygnięcia w tzw. sprawach drobnych. W toku prac legislacyjnych podnoszono konieczność zapewnienia stronom sprawiedliwego rozstrzygnięcia sprawy. Obserwacja praktyki orzeczniczej w sprawach o wykroczenia w sądach powszechnych, prowadzi do wniosku, iż w rzeczywistości pragmatyka sędziowska oraz sposób rozstrzygnięcia sporów sądowych jest sprzeczny z celem wskazanym przez ustawodawcę. Obciążenie sprawami drobnymi wydziałów karnych doprowadziło do twórczej i wykraczającej poza standard normatywny praktyki orzekania, prowadzącej do dysfunkcji wymiaru sprawiedliwości.

Przemysław Lewicki

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Analiza pozycji books of authority w systemie źródeł prawa brytyjskiego common law

Brytyjski system prawa jest systemem charakteryzowanym nieraz bardzo skrótowo przez podkreślenie prawotwórczej roli orzecznictwa. Często, budując podobnie uproszczony obraz rzeczywistości, zapomina się o jeszcze jednym wyróżniku systemu źródeł prawa brytyjskiego, jakim jest dorobek uczonej jurysprudenjii. Prace do niego wliczane nazywane są books of authority i zalicza się do nich dzieła takich patriarchów prawa brytyjskiego jak Edward Coke czy Matthew Hale. Books of authority są nie tylko źródłem wiedzy na temat praw obowiązujących. Ze względu na specyficzny, skoncentrowany na prawotwórczej roli sądów system stosowania prawa, niektóre books of authority przybrały z czasem charakter źródeł prawa po prostu – źródeł powstania prawa. Celem referatu będzie, poza rozważeniem analitycznym miejsca books of authority we współczesnym prawie brytyjskim, przybliżenia procesu który doprowadził do wykształcenia się instytucji a potem do zmierzchu ich znaczenia.

Mateusz Leźnicki

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Idea konstytucjonalizmu a problem normatywności konstytucji

Konstytucjonalizm jako idea ustrojowa zawsze stanowił funkcję miejsca i czasu, w którym był urzeczywistniany. Kształt tej idei w konkretnym państwie i określonym momencie historycznym jest, jak spróbuję wykazać w niniejszym rozdziale, w dużej mierze zdeterminowany przez doświadczenia historyczne, tradycję (a więc odnosi się do przeszłości), ale także przez aktualną sytuację społeczno-polityczną i oczekiwania co do przyszłości (a więc uwzględnia także teraźniejszość i przyszłość). Zdaniem niektórych filozofów prawa, konstytucjonalizm jest ściśle związany z ideą nowoczesnego państwa, a jego źródła należy szukać „w głowach i księgach” programu Oświecenia, choć wiele z jego elementów pochodzi z epok wcześniejszych. Różne idee konstytucjonalizmu nie pojawiają się zatem w sposób dowolny, lecz wyrastają z istniejących w danej chwili stosunków społecznych, politycznych i ekonomicznych. W referacie chciałbym przedstawić wpływ przemian idei konstytucjonalizmu na problem normatywności konstytucji.

Jakub Łakomy

Uniwersytet Wrocławski

Polityczność teorii wykładni prawa a dychotomia tworzenia i stosowania prawa.

Celem mojego referatu jest przedstawienie wniosków metateoretycznych dotyczących statusu epistemologicznego teorii interpretacji prawniczej, która włącza w swój system twierdzeń konsekwencje argumentów zwolenników paninterpretacjonizmu, hermeneutycznego uniwersalizmu - teorii, która powstaje w wyniku uwzględniania poststrukturalistycznej krytyki klasycznego myślenia teoretycznego w prawoznawstwie. Status metateoretyczny koncepcji interpretacji prawniczej omawianych w referacie zostanie sprobmatyzowany przy użyciu tez poststrukturalistycznej teorii polityki, która pojęcie polityczności przenosi w sferę ontologii, oraz - przede wszystkim - epistemologii. W drugiej części referatu przeanalizuję adekwatność powszechnej w polskiej teorii prawa dychotomii tworzenia i stosowania prawa z perspektywy tak ujmowanej (jeśli chodzi o filozoficzne podstawy, zakres twierdzeń oraz metody) teorii wykładni prawa.

Martyna Łaszewska-Hellriegel

Uniwersytet Zielonogórski

Afrykańskie prawo tradycyjne centralną zasadą konstytucyjną RPA – filozofia ubuntu.

Referat pragnie przybliżyć słuchaczom założenia afrykańskiej filozofii ubuntu i wskazać w jaki sposób źródła prawa tradycyjnego mogą stać się głównymi zasadami konstytucjonalnymi nowoczesnych państw demokratycznych. Uniwersalne pojęcie ubuntu, zostaje często użyte w argumentacji prawniczej. Referat pragnie pokazać w jaki sposób używane jest prawo tradycyjne przez sądy południowoafrykańskie a ubuntu jest tutaj doskonałym przykładem, często nazywanym metanormą do znajdowania odpowiedzi w szczególnie trudnych przypadkach.

Łukasz Łyżwa

Uniwersytet Jagielloński

Czemu filozof prawa powinien sięgać po transitional justice?

Transformacja ustrojowa zawsze stanowi wyzwanie. Także dla prawa uginającego się pod oczekiwaniami "nowego rozdania". Jak prawodawca artykułuje chęć rozliczenia się z poprzednim reżimem? Jak kreuje pojednanie po okresie chaosu politycznego? Od lat 90 sprawiedliwość tranzycyjna jako interdyscyplinarna dziedzina badań nie posiadająca odrębnej metodologii, a raczej ad hoc korzystająca z osiągnięć innych dziedzin, daje konkretne rozwiązania praktycznego problemu. Tym samym powiela wszystkie wątpliwości zrodzone w prawoznawstwie, nie dając w zamian oryginalnych odpowiedzi. Wciąż uchyla się od odpowiedzialności za przyjęte założenia, kryjąc się za sprawozdawaniem historii komisji lustracyjnych lub kreowaniu scholastycznych rozróżnień między modelami radzenia sobie z przeszłością. W referacie odpowiem, czy transitional justice to tylko etykieta łącząca odmienne paradygmaty naukowe, odświeżająca perspektywę znanych dylematów dyskontynuacji i stabilności prawa na tle pluralizmu politycznego.

Rafał Mańko

Uniwersytet Wrocławski

Polityczność nauk prawnych w świetle krytycznej teorii prawa

Celem referatu jest próba udzielenia odpowiedzi na pytanie, jaki stosunek powinny zajmować poszczególne nauki prawne wobec problemu polityczności, rozumianego w duchu Chantal Mouffe na sposób agonistyczny. Odpowiedź zostanie udzielona z konkretnej perspektywy aksjologicznej i metodologicznej, tj. perspektywy jurysprudencji krytycznej, będącej prawniczą aplikacją teorii krytycznej. W tym celu najpierw zdefiniuję pojęcie polityczności, a następnie zastanowię się, jaki stosunek do niej powinny przyjmować poszczególne nauki prawne, a w szczególności: teoria, filozofia, historia i socjologia prawa, a także dogmatyki prawnicze. Celowość podjęcia rozważań na ten właśnie temat wynika m.in. z faktu, iż w ostatnim czasie w nauce polskiej podejmowany jest coraz częściej.

Kamila Marciniak

Uniwersytet Warszawski

Materialne źródła dóbr osobistych

Na gruncie prawa cywilnego ochronę dóbr osobistych gwarantuje art. 23 k.c., zawierający jednak tylko przykładowy katalog dóbr zaliczanych do tej kategorii. W takiej sytuacji szczególną rolę pełni judykatura, której zadaniem jest nie tylko stwierdzenie faktu naruszenia dóbr bezpośrednio wskazanych we wskazanym przepisie, ale również ustalenie, co należy uznać za dobro osobiste. Rozważania towarzyszące dokonywaniu tego rodzaju wykładni stanowią interesującą podstawę do analizy materialnych źródeł dóbr osobistych. W niniejszym referacie badaniu zostanie poddane orzecznictwo sądów powszechnych i Sądu Najwyższego, a także uwzględniony zostanie dorobek doktrynalny. Powyższe ustalenia będą przyczynkiem do ogólniejszej refleksji nad znaczeniem godności człowieka czy natury człowieka jako wyznaczników istotnych przy tworzeniu i interpretacji prawa. Wskazana zostanie także rola władzy sądowniczej posiadającej w tym zakresie znaczną władzę dyskrecyjną, jako podmiotu dokonującego wykładni.

Grzegorz Maroń

Uniwersytet Rzeszowski

Miejsce religii w procesie prawotwórczym w świetle liberalnej doktryny ekskluzywizmu i ustrojowej zasady religijnej neutralności państwa

Liberalną myśl filozoficzno-polityczną i filozoficzną-prawną w przedmiocie udziału argumentów religijnych w szeroko rozumianym dyskursie politycznym zdominowała tzw. doktryna ekskluzywizmu. Zgodnie z nią na rzecz forsowanej decyzji politycznej (akt wyborczy, akt prawodawczy, akt stosowania prawa) wolno przywołać wyłącznie argumenty publiczne (public reasons w Rawlsowskiej terminologii), czyli te racje, które każda rozumna jednostka mogłaby zaakceptować. W praktyce zasada tzw. publicznego uzasadnienia decyzji politycznej wyraźnie lub milcząco sprowadzana jest do zasady świeckiego uzasadnienia. Według niej argumentami religijnymi jako nie będącymi racjami publicznymi nie można posługiwać się w dyskursie politycznym, a więc i w procesie prawotwórczym. W bardziej radykalnej wersji doktryny ekskluzywizmu, religia nie może też inspirować działań prawodawcy (tzw. zasada świeckiej motywacji decyzji politycznej). U podstaw postulowanego wyłączenia oddziaływania religii z procesu prawotwórczego stoi postrzeganie jej jako nieracjonalnego, antydeliberatywnego, powszechnie niedostępnego i społecznie konfliktogennego systemu wierzeń i przekonań. Niniejszy ogląd religii w dużym stopniu jest nieuprawniony, będąc rezultatem nadmiernych generalizacji i uproszczeń, żywionych stereotypów i stosowania podwójnych standardów. O ile reprezentanci doktryny ekskluzywizmu zasadę świeckiego uzasadnienia i świeckiej motywacji ujmują w kategoriach wymogów moralności politycznej, o tyle obecność w porządkach prawnych poszczególnych państw ustrojowej zasady religijnej neutralności władz publicznych każe podnieść pytanie o konstytucyjność aktu normatywnego, któremu ustanowieniu towarzyszyły religijne motywacje, cele i/lub uzasadnienie. Znamienne, iż w rodzimym orzecznictwie konstytucyjnym źródła inspiracji prawodawcy, przyświecające mu cele czy przedstawiane przez niego uzasadnienie na rzecz aktu normatywnego są uwzględniane – jeśli w ogóle – zasadniczo jedynie w kontekście wykładni prawa, a nie jako samoistne kryteria konstytucyjności tego aktu. Krytycznie należy odnieść się do możliwości nadania prawnej doniosłości zasadzie świeckiej motywacji, a tym samym dyskwalifikowania konstytucyjności aktu normatywnego tylko z powodu religijnego źródła inspiracji prawodawcy. Przy poczynieniu natomiast pewnych istotnych zastrzeżeń konceptualnych uprawnione wydaje się być uwzględnienie w procesie kontroli konstytucyjności ustaw liberalnej zasady publicznego uzasadnienia decyzji politycznej. Błędem jednak zwolenników doktryny ekskluzywizmu jest przyjęcie zbyt szerokiego rozumienia religijnej natury celów i argumentów prawodawcy. Konstytucyjnie podejrzany „religijny” charakter celów i uzasadnienia aktu normatywnego należy ujmować bardziej w kategoriach teologicznych niż moralnych. Reglamentowanie przez prawodawcę pewnych zachowań społecznie postrzeganych – pod wpływem właśnie religijnej doktryny etycznej – za złe, nie przeczy samo w sobie zasadzie religijnej

neutralności władz publicznych, nawet jeśli w toku prac legislacyjnych odwołano się do argumentów wywodzonych z tej doktryny. Wykluczanie z procesu prawotwórczego wyłącznie światopoglądu ludzi wierzących jest przejawem wypaczonego rozumienia zarówno istoty świeckiego demokratycznego państwa prawa, jak i łączonego z liberalizmem aksjologicznego pluralizmu społecznego.

Szymon Mazurkiewicz

Uniwersytet Jagielloński

Dlaczego godność człowieka nie może być podstawą praw socjalnych?

Międzynarodowe dokumenty dotyczące praw człowieka stanowią, że podstawą praw człowieka jest godność człowieka. W skład praw człowieka wchodzi m.in. tzw. prawa socjalne. W moim wystąpieniu będę argumentował, że podstawą praw socjalnych nie może być jednak godność człowieka. Godność człowieka jest taka sama dla każdego człowieka, jednakże ludzie uprawnieni są do odmiennych praw socjalnych w zależności od państwa, w jakim żyją. Obiekty obecne w filozofii praw człowieka (godność człowieka, prawa człowieka, prawa socjalne) traktować będę jako obiekty metafizyczne. Stąd, w celu właściwego ujęcia niniejszej kwestii zaaplikuję analizy metafizyczne, oparte o narzędzia współczesnej metafizyki analitycznej. Będę twierdził, że prawa socjalne nie są metafizycznie ugruntowane w godności człowieka, ani nawet na niej nie superwenują. Pokażę zatem, że to nie godność człowieka sprawia, że istnieją prawa socjalne oraz, że może zachodzić zmiana w prawach socjalnych bez zmiany w godności człowieka.

Rafał Michalczak

Uniwersytet Jagielloński

Czy rozumowania prawnicze oparte na uniwersalnych prawach myślenia są zawsze niekontrowersyjne?

Ostateczny kształt norm prawnych powstaje w wyniku zastosowania topik, czasem całkowicie specyficznych dla prawa, jak ugruntowane w kulturze reguły hierarchiczne i chronologiczne wyrażane łacińskimi premiami, czasem mających jednak charakter ogólnych zasad myślenia. O ile rozumowaniom specyficznym poświęca się wiele uwagi, rozumowania o charakterze ogólnym przyjmuje się aksjomatycznie. Dlatego też w referacie postawię pytanie: czy traktowanie ogólnych rozumowań prawniczych jako samooczywistych i niewymagających uzasadnienia jest trafne? W referacie przeanalizowana zostanie grupa argumentów odwołujących się w swojej istocie do podobieństwa (np. argument z analogii, z przeciwieństwa) oraz pomocniczo argumenty odwołujące się do zasady sprzeczności. Ich bliższa analiza, uwzględniająca m.in. krytykę D. Straussa czy A. Marmora, pozwoli dostrzec, że czasami nawet takie pozornie uniwersalne prawa myślenia mogą wymagać dodatkowego uzasadnienia np. odwołującego się do zasad sprawiedliwości.

Dobrochna Minich

Problem niepisanych źródeł prawa na gruncie współczesnego prawoznawstwa

Zagadnienie tzw. niepisanych źródeł prawa uważa się za marginalne. Zamierzeniem wystąpienia będzie wykazanie, że takie podejście jest niesłuszne. Tradycyjne pojmowanie źródeł prawa jest niewystarczające i stanowiąc znaczne uproszczenie nie jest adekwatnym obrazem procesów prawotwórczych współczesnego państwa. Jest to wynik nienależytego odzwierciedlenia „rzeczywistości prawotwórczej” oraz tradycjonalizmu pojęciowego prawoznawstwa. Przede wszystkim jest to wyraz odmiennego, nie zawsze w pełni uświadomionego przyjmowania charakterystyk ontologicznych zjawiska prawnego. Spór o prawo, o jego status ontyczny przesądza o pojmowaniu źródeł prawa, a tym samym – o roli tych niepisanych. W swoich rozważaniach przyjmuję tezę kulturowego bytowania

prawa. Prawo jest elementem kultury społeczeństwa. Jako intencjonalny akt ludzkiej świadomości jest ono nastawione na interpretację. Stwierdzenie, że prawo to fakt interpretacyjny stawia w nowym świetle problem niepisanych źródeł prawa.

Łukasz Mirocha

Nauczanie prawa a kształtowanie obywatelstwa

Wystąpienie dotyczy roli nauczania prawa w ramach edukacji obywatelskiej. Autor przekonuje, że utożsamianie obydwu dziedzin edukacji jest nieuprawnione i nie może być traktowane jako neutralne w perspektywie kształtowania postaw obywatelskich. Traktowanie nauczania prawa jako wystarczającego (z perspektywy kształtowania obywatelskości) elementu edukacji obywatelskiej jest jedynie wyrazem określonej wizji jednostki, społeczeństwa i państwa oraz ich wzajemnych relacji. Realizacja tej wizji może wiązać się z brzemieną w skutki deprecjacji innych niż prawo systemów normatywnych czy przenoszeniem agonistycznego modelu relacji społecznych na sfery życia, w których rywalizacja i konflikt nie powinny odgrywać zasadniczej roli. Autor postuluje uzupełnienie edukacji obywatelskiej opartej na nauczaniu prawa (będącej wyrazem etyki zasad) o elementy wychowania moralnego (np. etyki cnót, tzw. „character teaching”).

Karol Muszyński

Uniwersytet Warszawski

Umowy w działalności gospodarczej - zabezpieczenie interesów czy źródło cierpień?

Referat przybliży wstępne ustalenia projektu finansowanego ze środków NCN "Bariery w dostępie do prawa wśród małych i średnich przedsiębiorców" (kierownik - dr Jan Winczorek). W ramach projektu badano trudności, jakie napotykają polskich przedsiębiorców i sposoby ich rozwiązywania. Przeprowadzono badania jakościowe (100 wywiadów pogłębionych) oraz reprezentatywne badania ilościowe na populacji przedsiębiorców (ok. 8000 responsów). Wstępne ustalenia empiryczne wskazują na bardzo wysoki stopień preferencji przedsiębiorców wobec umów ustnych i ustaleń nieformalnych, które są traktowane są jako regulujące "sedno" sprawy. Umowy pisemne są zwykle wymuszane przez silniejszą ekonomicznie stronę i - co paradoksalne - są traktowane jako źródło niepewności ze względu na możliwość dokonania interpretacyjnych nadużyć związanych z odczytaniem konkretnych postanowień umowy. Referat spróbuje przeprowadzić interpretację wyników wykorzystując kategorię zaufania oraz charakterystyki kontrahentów umów.

Marzena Myślińska

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

Rola nieformalnych źródeł prawa w odpowiedzialności prawnej mediatora

Mediacja jako forma rozwiązywania sporów na stałe zagościła w polskim porządku prawnym. Wskazana forma ADR jest coraz częściej stosowana na każdym etapie postępowania (w tym głównie postępowania sądowego). Przyczyną tego stanu rzeczy są nie tylko działania prawodawcy, ale również świadomość stron o ekonomicznych aspektach korzystania z tej instytucji (niższe koszty mediacji aniżeli procesu sądowego). Popularyzacja mediacji w połączeniu z ogólnością regulacji statusu prawnego mediatora jako uczestnika mediacji wymaga podjęcia dyskusji nad mechanizmem kontroli jakości usług świadczonych przez realizatorów tej roli zawodowej, w tym w szczególności ich odpowiedzialności prawnej wobec stron mediacji. Klasyfikacja więzi łączącej mediatora ze stronami mediacji jako zobowiązania starannego działania wymaga wskazania na treść wzorca należytej staranności, którego wypełnienie w danym przypadku, wskazuje na odpowiedzialność kontraktową mediatora. Wobec

wspomnianej lakoniczności regulacji statusu prawnego mediatorów, jego określenie wymaga odwołania się do nieformalnych źródeł prawa – regulaminów/statutów/standardów prowadzenia mediacji, stosowanych w praktyce wykonywania mediacji.

Maciej Nebeling

Uniwersytet Jagielloński

Wpływ nauki na stanowienie prawa

Rozwój nauk takich jak "neurosciences" niejednokrotnie pokazał, że nasz obraz wiedzy o świecie może bazować na błędnych przekonaniach, które właśnie dzięki naukom empirycznym ulegają sprostowaniu. Odwoływanie się do owej znaturalizowanej epistemologii już nie raz wpłynęło na wyznaczenie nowego kierunku, w stronę którego powinno zmierzać nasze społeczeństwo. Prawo, regulując stosunki społeczne, bazuje na pewnych założeniach, które są w danej społeczności przyjmowane. W przeszłości były to głównie założenia etyczne mające swe źródła w koncepcjach teologicznych czy filozoficznych, które definiowały wzorzec powinnego postępowania. Współcześnie założenia te mogą opierać się także na rezultatach badań naukowych, co pokazuje coraz szersza praktyka ustawodawcza na świecie. W swoim referacie zaprezentuję rozwiązania prawne, które ustawodawca wprowadził w życie właśnie pod wpływem rozwoju nauki, przede wszystkim poruszę problematykę środków odurzających oraz dopuszczalności dowodów w sądach.

Ewa Niemiec

Uniwersytet Wrocławski

Godność i prawa człowieka w świetle filozofii i neuronauki

Podstawą idei praw człowieka jest założenie o jego szczególnej wartości, zwanej godnością. Pojęcie to, używane w różnych kontekstach cechuje się nieostrością i wieloznacznością, zawsze jednak stanowi wyznacznik różnicy między człowiekiem a innymi istotami żywymi i świadczy o jego moralnej i prawnej podmiotowości. Dlaczego jednak akurat "człowiek" posiada godność i co to oznacza? W wystąpieniu pragnę poruszyć problem granic tego pojęcia w świetle filozofii oraz nauk kognitywnych, których rozwój rzuca nowe wyzwania "klasycznemu" pojmowaniu godności ludzkiej. Rozwój tzw. neuronauk, choć wciąż daleki od ostatecznej odpowiedzi na pytania o naturę świadomości, wymusza ustosunkowanie się do wciąż nowych problemów dotyczących aksjologicznych fundamentów praw człowieka, w tym katalogu jego podmiotów oraz racji ich uznawania.

Agnieszka Nogal

Uniwersytet Warszawski Instytut Filozofii UW

Dyskurs jako źródło oraz legitymacja prawa

Problem uznania dla prawa jest jednym z podstawowych problemów współczesnej filozofii polityki oraz filozofii prawa. Do kwestii uznania dla prawa odnosi się także pojęcie legitymacji, które jest pojęciem węższym. Legitymacja prawa oznacza zasadę lub zasady, na mocy których prawo obowiązuje i przybiera określony kształt. Legitymacja nadaje prawu prawomocność i sprawia, że uzyskuje ono uznanie poprzez odwołanie się do zasady, która jest wobec prawa uprzednia. Zwolennicy dyskursywnej legitymacji praw odwołują się do debaty oraz zgody. Dyskurs, który prowadzi do porozumienia winien spełniać określone wymogi, a posługujący się argumentacją w sferze publicznej obywatele - stawiane przed nimi normatywne wymagania. Najbardziej znani przedstawiciele

dyskursywnej legitymacji prawa to Jürgen Habermas i John Rawls. Rekonstruując dyskursywny model legitymacji prawa, można wskazać, że prawo powinno być ufundowane na dyskursie, w którym wypracowywane są wartości polityczne, które łączą obywateli.

Mateusz Jerzy Opaliński

Uniwersytet Warszawski

Wyspa Nede - jak powstało prawo?

Niniejszy referat stanowi refleksje na temat początków powstania prawa oraz etapów poprzedzających jego pojawienie. Wychodząc z założenia, że obecna rzeczywistość prawna jest niezwykle skomplikowana zastosujemy ekonomiczną metodę modelowania i wyeliminujemy ten problem. W nawiązaniu do Nowhereville Joel Feinberga wybierzemy się na wyspę Nede, gdzie postaramy się odtworzyć pierwotne warunki przy których zaistniały normy prawne. Prześledzimy możliwe interakcje pierwszych ludzi którzy się na niej pojawią skupiając się na tych scenariuszach które umożliwią im przetrwanie.

Radosław Pałosz

Uniwersytet Jagielloński

Obserwacja uczestnicząca jako metoda badania prawa

Odpowiednio przeprowadzona obserwacja uczestnicząca może oferować zbadanie prawa z punktu widzenia obu hartowskich perspektyw - zewnętrznej i wewnętrznej. Zastosowanie tej metody badawczej umożliwia, poprzez uczestnictwo w funkcjonowaniu rozmaitych grup społecznych analizę tego, w jaki sposób stosują i odnoszą się one do obowiązującego prawa. Powoduje ona zmniejszenie dystansu między badaczem a osobami funkcjonującymi w pewnej sytuacji prawnej, co pociągać może za sobą wiele korzyści – największą z nich jest zrozumienie stosunku do prawa prezentowanego przez osoby, które reprezentują jego instytucje, czy też muszą z niego korzystać w praktyce życia codziennego. Ze względu na powyższe, metoda ta może być szczególnie przydatna przy badaniu nowopowstałych dziedzin prawa, oraz zbiorów reguł przypominających prawo (jak np. rozmaite przejawy soft law), gdzie dominującą formą regulowania stosunków między ludźmi jest zwyczaj.

Maria Pawińska

Uniwersytet Śląski

Nudge jako instrument prawny

Koncepcja nudge została przedstawiona w 2008 roku w książce autorstwa Cassa Sunsteina i Richarda Thaler'a pt.: "Nudge: improving decisions about health, wealth and happiness". Jest to bazująca na ekonomii behawioralnej, prosta, niegenerująca kosztów i nieograniczająca wolności filozofia wpływania na ludzkie decyzje w taki sposób, by rezultaty decyzji służyły dla dobra decydenta, poprawiały jego zdrowie, sytuację finansową, środowisko i tym podobne. Opracowywanie i generowanie nudge'ów odbywa się zarówno w sektorze prywatnym, jak i publicznym. Omawiana strategia doskonale sprawdza się jako instrument tworzenia prawa i w tej dziedzinie wykorzystywany jest w wielu państwach na świecie. W moim referacie omówię podstawy filozofii nudge, typy nudge, sposoby jego formułowania, zalety i uwagi krytyczne.

Michał Paździora

Uniwersytet Wrocławski

Estetyczne podstawy walidacji we współczesnej filozofii prawa

We współczesnej filozofii prawa, w której można zaobserwować coraz wyraźniejsze tendencje antyfundacjonistyczne, istnieje potrzeba odwołania się do nowych podstaw walidacji wysuwanych sądów. Antyfundacjonizm zrywa z tradycyjnym dążeniem filozofii do zagwarantowania pewności naszego poznania poprzez oparcie go na trwałych, niekwestionalnych podstawach. Jeśli zaakceptujemy tezę, że tego typu fundamenty, nie są ani dostępne, ani potrzebne ludzkiej wiedzy i praktykom społecznym, to nie oznacza to wcale porzucenia nadziei na uzyskanie powszechnej ważności wysuwanych twierdzeń. Oznacza to tylko tyle, że należy się zwrócić ku nowemu źródłu walidacji, które umożliwi pogodzenie faktu pluralizmu poglądów i wartości z normatywnymi roszczeniami do uniwersalności.

Michał Peno

Uniwersytet Szczeciński Katedra Teorii i Filozofii Prawa

Pluralizm źródeł prawa jako wartość

Streszczenie: Sformułowana przez pozytywizm prawniczy koncepcja źródeł prawa, którą można określić jako standardową (w relacji do współczesnej nauki prawa), uznająca tylko pewne fakty prawotwórcze, wydaje się za wąska w relacji do oczekiwań i potrzeb współczesnych społeczeństw multikulturowych. L. Petrażycki, wychodząc z szczególnych, bo realistycznopsychologicznych pozycji badawczych, wyrażał pogląd krytyczny w stosunku do owej pozytywistycznej – standardowej koncepcji źródeł prawa. Można powiedzieć, że postulował pluralizm źródeł prawa. Pluralizm mający jednak wymiar nie tylko faktyczny (to jest odzwierciedla złożoną rzeczywistość społeczną), ale przede wszystkim filozoficzno-etyczny. Włączanie do zakresu badawczego nauki prawa „nowych” źródeł prawa, związanych m.in. z tradycją czy zwyczajami podgrup społecznych, stanowić może ważny element demokracji partycypacyjnej, uznania wielości równorzędnych wartości wszystkich grup kooperujących ze sobą w ramach wspólnoty oraz wyraz solidarności.

Maciej Pichlak

Uniwersytet Wrocławski

Ryzyko jako źródło prawa: strategie regulacji ryzyka z punktu widzenia socjologicznej teorii prawa

Punktem wyjścia referatu jest potraktowanie ryzyka jako źródła prawa w znaczeniu materialnym. Pozwala to na postawienie pytania, w jaki sposób ryzyko (w różnych swych odmianach) staje się przedmiotem definiowania oraz regulacji za pomocą instrumentów prawnych. Pytanie powyższe jest tu rozważane w wymiarze teoretycznym: na jakich teoretycznych podstawach ufundowane są przyjmowane w praktyce strategie regulacji ryzyka. W tym zakresie referat odwołuje się do najważniejszych socjologicznych teorii refleksyjności społecznej lub prawnej; prowadzi to do wyodrębnienia trzech najważniejszych teoretycznych modeli refleksyjności, jakie znaleźć można we współczesnej teorii społecznej. Jak zostanie wykazane, każdy z tych modeli – przy istniejących między nimi podobieństwach – może uzasadniać w praktyce wybór odmiennej strategii regulacji ryzyka. Ma to kluczowe znaczenie m.in. dla badania relacji między różnymi agendami regulacyjnymi zarówno na poziomie krajowym, jak i unijnym.

Marek Piechowiak

Uniwersytet SWPS

Uzasadnienie prawnonaturalne jako typ uzasadnienia aksjologicznego.

Szereg podręcznikowych określeń (definicji) aksjologicznego uzasadnienia normy prawnej nie obejmuje uzasadnień prowadzonych na gruncie kognitywizmu aksjologicznego. W opracowaniu zmierza się, najpierw, do zaproponowania takiej, możliwie niewielkiej, modyfikacji tych określeń, aby obejmowały uzasadnienia prowadzone zarówno przy założeniu akognitywizmu, jak i kognitywizmu aksjologicznego. Następnie proponuje się definicję uzasadnienia aksjologicznego, która obejmuje jedynie uzasadnienia zakładające kognitywizmu, i taki typ uzasadnienia uznaje się za uzasadnienie prawnonaturalne. Zwraca się także uwagę na specyficzne powiązanie uzasadnienia aksjologicznego z tetycznym, gdy w grę wchodzi wartości uznane w prawie, ze szczególnym uwzględnieniem wartości uznanych przez prawodawcę za obiektywne.

Sławomir Piekarczyk

Uniwersytet Śląski

W przedmiocie istoty dychotomii "generalność-indywidualność" odnoszącej się do adresatów norm

W piśmiennictwie rozróżnienie adresatów norm ze względu na generalność i indywidualność ich oznaczeń immanentnie związane jest z oddzieleniem rezultatów aktów stanowienia prawa od rezultatów aktów jego stosowania. Przyjmuje się, iż akty zawierające normy, których adresatami są podmioty oznaczone generalnie, mają charakter prawa przedmiotowego, natomiast akty regulujące uprawnienia i obowiązki indywidualnie oznaczonych adresatów takiego charakteru nie mają. W takim ujęciu atrybuty te postrzegane są jako konieczny korelat określonych rodzajowo rezultatów odpowiednich czynności konwencjonalnych, a nawet jako jedno z kryteriów pozwalających na zakwalifikowanie ich do określonego członu wskazanej dychotomii. Jednak nietrudno znaleźć w przepisach aktów uznawanych za prawotwórcze norm, które skierowane są do indywidualnie oznaczonych podmiotów, tak jak w aktach mających mieć charakter indywidualny znaleźć można normy skierowane do podmiotów oznaczonych generalnie. W proponowanym referacie podjęta zostanie próba przedstawienia argumentacji za odejściem od dotychczasowego pojmowania funkcji cech generalność-indywidualność, na rzecz stanowiska, iż wymóg, by adresaci norm aktów prawotwórczych byli oznaczeni generalnie, a adresaci norm – rezultatów aktów stosowania prawa indywidualnie, stanowi normę-zasadę, której treścią jest nakaz optymalizacyjny skierowany do prawodawcy ustanawiającego stosowne normy kompetencyjne, czy też działającego na podstawie takich norm.

Łukasz Pikuła

Uniwersytet Jana Kochanowskiego

Idea państwa i społeczeństwa w myśli filozoficznoprawnej Antoniego Kościa

Celem referatu jest analiza problematyki państwa i prawa w myśli filozoficznoprawnej Antoniego Kościa oraz ukazanie roli i znaczenia tych dwóch fenomenów z punktu widzenia szeroko rozumianego procesu stanowienia prawa. Autor skupi swoją uwagę nie tylko na czynnikach formalnych mających fundamentalne znaczenie w obecnej kulturze prawnej, lecz wskaże także na determinanty społeczne, aksjologiczne, polityczne, ekonomiczne i kulturowe w procesie tworzenia prawa, tak, jak rozumiał je wspomniany filozof prawa Antoni Kości.

Robert Piszko

Uniwersytet Szczeciński

Fakty prawotwórcze. Spontaniczne powstawanie prawa. Zagadnienia terminologiczne.

Celem referatu ma być przedstawienie terminów i pojęć, które mogą posłużyć do przedstawienia, w szczególności, problematyki spontanicznego powstawania prawa. Wstępnie zakładam że w referacie omówione zostaną następujące zagadnienia: fakty prawotwórcze i ich typy, pojęcie „źródła prawa”, normatywne i pozanormatywne źródła prawa, pisane i niepisane źródła prawa, Formalne i nieformalne źródła prawa, normatywna koncepcja źródeł prawa. Teoria źródeł prawa, Status, w tym semiotyczny przedmiotu źródła prawa, normy, dyrektywy, reguły jako fakty prawotwórcze, Spontaniczne powstawanie prawa.

Andrzej Pogłódek

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Uczestnictwo parlamentu regionalnego w federalnym procesie ustawodawczym (na przykładzie Federacji Rosyjskiej)

Przedstawione zostaną mechanizmy pozwalają regionalnym parlamentom w Federacji Rosyjskiej wpływać w sposób bezpośredni lub pośredni na federalny proces ustawodawczy. Regionalne parlamenty w Federacji Rosyjskiej posiadają szereg narzędzi pozwalających wpływać im bezpośrednio na proces ustawodawczy na szczeblu federalnym. Posiadają one – nieograniczone przedmiotowo – prawo inicjatywy ustawodawczej, które może zostać wykonane zarówno przez jeden, jak też kilka parlamentów regionalnych wspólnie. Parlamenty regionalne są też uprawnione do przedstawiania poprawek do ustaw rozpatrywanych przez Dumę Państwową po pierwszym czytaniu. W przypadku projektów ustaw, które należą do obszaru kompetencji dzielonych Federacji i podmiotów przewidziano dodatkowo m.in. opiniowanie projektów ustaw przez parlamenty regionalne przed ich skierowaniem do pierwszego czytania. Uprawnieniem „miękkim”, pozbawionym bowiem bezpośredniej sankcji, jest udzielanie instrukcji wybranemu przez siebie członkowi Rady Federacji odnośnie sposobu głosowania. Regionalne organy ustawodawcze w FR uprawnione są też do stanowienia ustaw w obszarach kompetencji dzielonych FR i podmiotów FR w przypadku braku ustawodawstwa federalnego. Stąd ich uprawnienia ustawodawcze w obszarze kompetencji dzielonych nie zawsze mają charakter „wykonawczy” wobec ustawodawstwa federalnego. Przedstawiony zostanie też wpływ parlamentów regionalnych na proces zmiany konstytucji. W tym obszarze uczestnictwo można podzielić na fakultatywne tj. skorzystanie z prawa inicjatywy ustrojodawczej, jak też prawa do przedstawiania w toku prac poprawek oraz obligatoryjne tj. zatwierdzanie przez parlamenty podmiotów FR poprawek do działów 3 – 8 obowiązującej Konstytucji po ich przyjęciu przez Zgromadzenie Federalne. Pośredni mechanizm wpływu parlamentów podmiotów Federacji Rosyjskiej na proces ustawodawczy stanowi przysługuje im prawo kreacji części składu drugiej izby parlamentu – Rady Federacji. Oprócz tego zwrócona zostanie uwaga na Radę Ustawodawców przy Zgromadzeniu Federalnym, której zadaniem jest zapewnienie współdziałania parlamentu federalnego oraz parlamentów regionalnych w procesie stanowienia prawa. W podsumowaniu zostanie przedstawiona ocena czy mechanizmy partycypacji parlamentów regionalnych w federalnym procesie ustawodawczym są ukształtowane prawidłowo oraz czy organy te korzystają w sposób rzeczywisty z przyznanych im – większych niż w wielu innych państwach federalnych – narzędzi pozwalających na kształtowanie ustawodawstwa federalnego.

Oskar Pogorzelski

Uniwersytet Jagielloński

Relacje w strukturach norm

Norma prawna ma charakter konwencjonalny, a wiedza o niej oraz o jej właściwościach jest wspólną prawniczą intuicją. Prawnicy posługują się w myśleniu o prawie, a także w myśleniu „w prawie” normami, pewnymi modelami, którymi właśnie są normy prawne. Wskazuje na to analiza wybranych dwuelementowych struktur normatywnych – zakorzenionych w prawniczej kompetencji językowej, a przez to umożliwiających prawnikom rozumienie prawa i stosowanie. Między tymi strukturami zachodzą określone relacje. W celu odkrycia i przeanalizowania wspomnianych relacji dokonam analizy porównawczej par „struktur dwuelementowych”. Wykażę, że normy prawne są tak naprawdę konwencjami użycia języka przez prawników, które przybierają postać pewnych modeli służących do przeprowadzania rozumowań i analiz prawniczych.

Andrzej Porębski

Uniwersytet Jagielloński

Pytania o granice stałości interpretacji w kontekście postanowień NSA I OSK 857/17 oraz I OSK 858/17

Wpływ, jaki ma orzecznictwo sądów na kształtowanie się systemu prawa, nie ulega wątpliwości. Naturalnym i pożądanym zjawiskiem jest wzorowanie się przez sądy niższych instancji na wyrokach instancji wyższych. Powstaje jednak pytanie: w jaki sposób sądy najwyższej instancji powinny korzystać z „własnych” wyroków, dotyczących spraw podobnych, ale odległych czasowo? Na ile uprawnione jest daleko idące wzorowanie się na uzasadnieniach wcześniejszych orzeczeń? Z praktyką taką wiąże się zagrożenie, iż raz poczyniona w najwyższej instancji interpretacja pojęcia czy normy prawnej zyska miano w swoisty sposób niepodważalnej. Dobrym materiałem do poczynienia próby odpowiedzi na powyższe pytania są postanowienia NSA z dnia 7.12.2017 r., sygn. akt I OSK 857/17 oraz I OSK 858/17. W referacie dokonana zostanie ich analiza pod kątem występowania wspomnianego zjawiska, ze szczególnym uwzględnieniem pism procesowych RPO, w których sprzeciwia się on dotychczasowej praktyce orzeczniczej.

Karolina Postel

Uniwersytet Śląski

Prawne i etyczne aspekty odmowy udzielenia świadczenia zdrowotnego

Pytanie o zakres obowiązków lekarza z perspektywy współczesnego podejścia do zawodu oraz wykonywanych czynności wydaje się zasadne i istotne. Faktem jest funkcjonowanie lekarza w systemie ochrony zdrowia opartym o zasady wolnego rynku. Z drugiej jednak strony, oczywistością jest specyfika zawodu lekarza, polegająca, przede wszystkim, na podmiocie i przedmiocie jego działań. Dlatego też warto wyjaśnić pewne istotne kwestie z perspektywy prawnej, pamiętając jednakże, że żadne prawo nie jest doskonałe i nie da bezrefleksyjnych odpowiedzi na dylematy relacji międzyludzkich. Odnosząc się generalnie do prawa lekarza do odmowy leczenia nie sposób nie przypomnieć, że zawód lekarza należy do kategorii zawodów zaufania publicznego oraz ma charakter służebny wobec pacjenta, stąd wszelkie ograniczenia w udzielaniu pomocy choremu muszą znaleźć podstawę prawną, być racjonalnie uzasadnione i usprawiedliwione i nie mogą mieć arbitralnej formy.

Bohdan Pretkiel

Uniwersytet Warszawski

Interpretacja art. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej inspirowana pojęciem dobra wspólnego zawartego w myśli polityczno-prawnej Alexis de Tocqueville.

W literaturze zarysowują się trzy skrajne stanowiska dotyczące interpretacji art. 1 Konstytucji RP (oraz liczne stanowiska pośrednie), jedno uznające, że art. 1 jest wyrazem statolatrii drugie pojmujące art. 1 za źródło zasady ustrojowej obejmującej swym zakresem liczne prawa człowieka oraz obowiązki państwa wobec obywatela oraz trzecie uznające prymat wspólnoty nad jednostką i kładące nacisk na zasadę solidaryzmu. Większość ideologii kładzie nacisk na nadrzędność „dobra”, czy to jednostki, czy też kolektywu albo państwa, nad dobrem pozostałych dwóch spośród wymienionych podmiotów. W orzecznictwie TK dominuje kolizyjne przeciwstawienie dobra wspólnoty z dobrem jednostki. Natomiast rozważania o idei dobra wspólnego Alexis de Tocqueville wpisują się w nurt myśli uznający, że ideał dobra wspólnego do którego należy dążyć by zachować wspólnotę polityczną, składa się w równej mierze z dobra jednostki, dobra wspólnoty oraz dobra państwa, i w idealnej republice, żadne z tych dóbr nie powinno przeważać nad innym. Dobro wspólne w tym ujęciu może być realizowane jedynie poprzez edukację rozumianą jako epimeleia heatou. Taka holistyczna edukacja (w tym obywatelska) miała za zadanie uświadomić mieszkańcom polis (obywatelom państwa), że z dobrze rozumianej troski o siebie wynika troska o innych.

Maciej Próchnicki

Uniwersytet Jagielloński

“Prawne liczby”. O numerycznym elemencie wyroków i problemach z nim związanym.

Element liczbowy jest w prawie szczególnie istotny w kontekście orzekania (np. długość kary pozbawienia wolności, wysokość zadośćuczynienia). Powinien on być dostosowany do prawnie relewantnych okoliczności sprawy i wolny od wpływu pozaprawnych czynników. Jak pokazują jednak eksperymentalne badania z zakresu psychologii poznawczej, przy wydawaniu osądu liczbowego istotną rolę odgrywa intuicja, która podatna jest choćby na tzw. efekt zakotwiczenia, czy preferencje względem okrągłych liczb. Może mieć to wiele negatywnych konsekwencji, jak choćby dużą rozbieżność wyroków w podobnych sprawach. Warto jednak zauważyć, że specyficzne czynniki związane z organizacją sądownictwa (np. system instancyjny, “specjalizacja” sędziów mogą mieć istotny wpływ na łagodzenie niekorzystnych z prawnego punktu widzenia efektów psychologicznych. W referacie przedstawię dotychczasowe badania oraz potencjalne konsekwencje ich wyników, a także omówię proponowane środki zaradcze.

Bogusław Przywora

Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie

Zasada vacatio legis i skutki prawne jej naruszenia – uwagi na kanwie orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego

Zasada vacatio legis należy do standardów demokratycznego państwa prawnego. Ujmowana jest jako okres pomiędzy ogłoszeniem aktu normatywnego a jego wejściem w życie. Wymóg ustanowienia odpowiedniego vacatio legis oraz właściwego formułowania przepisów przejściowych wyprowadza się z ogólnej zasady ochrony zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz zasady przyzwoitej legislacji. W referacie omówione zostaną konsekwencje naruszenia tej zasady w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego.

Joanna Ptak – Chmiel

Uniwersytet Jagielloński

Jakościowe metody badań uzasadnień sądowych. Case study uzasadnienia do wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 21 czerwca 2013 roku, sygn. II AKa 183/13

Uzasadnienia sądowe są ważnym elementem procesu podejmowania decyzji przez sędziów, a ponadto oddziałują na szereg zjawisk związanych ze społecznym działaniem prawa. Analiza aktualnego stanu badań nad uzasadnieniami decyzji stosowania prawa prowadzi do wniosku, że jest on niewystarczający, szczególnie po kątem wykorzystywania w tym przedmiocie jakościowych metod badawczych. Mając na uwadze wspomnianą lukę, jednym z celów wystąpienia będzie określenie korzyści i ograniczeń związanych z zastosowaniem do badań nad uzasadnieniami sądowymi różnych metod badawczych. Szczególna uwaga zostanie poświęcona możliwościom i trudnościom wiążącym się z wykorzystywaniem w badaniach nad uzasadnieniami sądowymi metody studium przypadku. Przedmiotem omawianego w wystąpieniu case study będzie uzasadnienie do wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 21 czerwca 2013 roku, sygn. II AKa 183/13. Wartością dodaną wystąpienia będzie poszerzenie wiedzy dotyczącej rozumienia kultury w uzasadnieniach sądowych.

Zbigniew Pulka

Uniwersytet Wrocławski

Wykładnia prawa jako działanie optymalizacyjne

Zdaniem autora wykładnia prawa jest działaniem optymalizacyjnym, w tym sensie że maksymalizuje wartość przedmiotu interpretacji tzn. tekstu prawnego. Wykładnia prawa jest działaniem optymalizacyjnym, zarówno w koncepcjach analitycznych wykładni, np. koncepcja klaryfikacyjna i derywacyjna, jak i w koncepcjach hermeneutycznych wykładni np. poziomowa koncepcja wykładni oraz koncepcja wykładni konstrukcyjnej R. Dworkina. W koncepcjach analitycznych wykładni, maksymalizacja wartości tekstu związana jest z założeniem systemowości prawa oraz założeniem spójności semantycznej tekstu prawnego. W koncepcjach hermeneutycznych, maksymalizacja wartości tekstu związana jest z założeniem spójności aksjologicznej przedmiotu interpretacji. W obu wariantach wykładnia prawa jako działanie optymalizacyjne wykazuje analogie z interpretacją filozoficzną, która maksymalizuje wartość przedmiotu interpretacji poprzez poszukiwanie ładu aksjologicznego w interpretowanym przedmiocie.

Ewa Radomska

Uniwersytet Jagielloński

Komunikacyjny model tworzenia prawa na przykładzie polskich dyskursów na temat prawa autorskiego

Przemiany tradycyjnych instytucji społecznych i rozwój technologii komunikacyjnych spowodowały, że współcześnie coraz bardziej podkreślana jest potrzeba osiągnięcia konsensusu na etapie tworzenia prawa, czego przejawem jest m.in. angażowanie w ten proces większej ilości obywateli. Równolegle w nauce pojawiają się propozycje nowych modeli prawotwórczych, rozszerzających pojęcie prawodawcy o zinstytucjonalizowaną komunikację. Przykładem kształtowania treści prawa za pośrednictwem dyskursu jest społeczna debata o prawie autorskim. Na jej kształt wpływają w Polsce, poza ogólnym konfliktem o własność intelektualną, doświadczenia z czasów komunizmu. Czynniki te warunkują sposób, w jaki komunikują się ze sobą główne grupy interesów. W trakcie wystąpienia zaprezentowane zostaną wyniki analizy polskiego dyskursu na temat prawa autorskiego – m.in. przedstawiona zostanie

rekonstrukcja tworzonych przez jego uczestników wspólnot komunikacyjnych oraz przywoływanych przez nich interesów.

Marcin Romanowicz

Uniwersytet Warszawski

Demokratyczna omnipotencja prawodawcy? Zasada państwa prawnego jako aksjologiczna limitacja arbitralności legislacyjnej.

Oto na początku XXI w. w państwie E. w wyborach powszechnych do parlamentu partia S. uzyskuje większość konstytucyjną. W niedługim czasie po zwycięstwie parlament nowelizuje obowiązujące ustawy w taki sposób, że oponentom politycznym partii S. zostają zamknięte drogi do urzędów – nie będą mogli ubiegać się o stanowiska sędziów lub urzędników. Zmiany są uzasadniane „dobrem państwa i narodu”. W E. obowiązuje konstytucja, zgodnie z którą ustrój i porządek prawny oparte są na zasadzie państwa prawnego oraz E. jest państwem demokratycznym. Uchwalone przez większość parlamentarną nowelizacje odpowiadają wymogom procedury legislacyjnej. Czy są jednak źródłem prawa obowiązującego? Jak ocenę prawną zmieniałaby nowelizacja konstytucji państwa E. – wykreślenie zasady państwa prawnego? Działania parlamentu są legitymowane przez zasadę demokracji. W jakiej relacji do niej pozostaje zasada państwa prawnego? Czy można w niej odnaleźć aksjologiczną granicę dla omnipotencji prawodawcy demokratycznego?

Anna Rossmann

Uniwersytet Warszawski

Etycznie rozumiany dialog jako źródło prawa w świetle fenomenologii Levinasa

Myśl Levinasa, twórcy drugiego pokolenia filozofów dialogu, uwzględnia ich dorobek dotyczący znaczenia pojęcia dialogu jako relacji międzyludzkiej. Znaczenie to - różne od dyskursu - pozwala na przyjęcie pryzmatu oddalającego nurt dialogiczny od komunikacyjnego. Fenomenologia innego uwypukla swoiście etyczny (metafizyczny) poziom więzi międzyludzkiej, przywracając znaczenie logosu jako mowy, zaś z punktu widzenia metodologicznego odchodzi od Husserlowskiego pojęcia intencjonalności w stronę dialogicznej struktury ludzkiej świadomości, koncentrując się na niejzykowym aspekcie mowy. Fenomenologia Levinasa może być potraktowana jako grunt do podjęcia jednego z najistotniejszych problemów filozoficznoprawnych - wzajemnego odniesienia etyki i prawa - który to problem przyjmuje postać pytania o etycznie rozumiany dialog jako źródło prawa.

Michał Rupniewski

Uniwersytet Łódzki

Teoria prawa naturalnego a rozumne ugruntowanie prawa: interpretacje komunitariańskie i uniwersalistyczne

Jednym z podstawowych osiągnięć klasycznej teorii prawa naturalnego jest ugruntowanie prawa w rozumie praktycznym. Prawo (w ogóle), definiowane jest jako „rozporządzenie rozumu, ustanowione ze względu na dobro wspólne i ogłoszone przez tego, kto ma pieczę nad wspólnotą”, przez co również prawo stanowione zostaje w sposób integralny powiązane z pewnym rozumowym porządkiem moralnym, a zatem z tym, co bada także etyka czy filozofia polityczna. W tym sensie moralność i (rozumiana etycznoeudajmonistycznie) polityka stanowią źródła prawa. Te podstawowe idee podlegają współcześnie różnym interpretacjom. Wydaje się, iż najbardziej istotnym rozróżnieniem tychże jest

podział na interpretacje komunitariańskie (MacIntyre) i uniwersalistyczne (Finnis i neo-tomiści). W niniejszym referacie badam, jakie – poza teologicznymi – mogą być podstawy tego uniwersalizmu, a także jak dalece ów uniwersalizm pozwala na różnice w aksjologii systemów prawnych czy zmiany tejże aksjologii.

Izabela Skoczeń

Uniwersytet Jagielloński

Implikatury skalarne w kontekstach prawniczych

Zdanie 'niektórzy studenci zdali egzamin' jest rozumiane tak, że nie wszyscy zdali, czyli zdali 'tylko niektórzy'. Takie rozumowanie to implikatura skalarna. Jeżeli natomiast egzaminator nie sprawdził jeszcze wszystkich egzaminów i twierdzi, że 'niektórzy studenci zdali egzamin' to być może zdali wszyscy, czyli zdali przynajmniej niektórzy. Zatem w kontekstach, w których mówca ma niepełną wiedzę dotyczącą obiektów, o których chce coś zakomunikować, rozumowania skalarne zmieniają się i stają się bliższe rozumieniu 'niektóre' z rachunku kwantyfikatorskiego. Celem referatu jest analiza sytuacji odmiennej: na sali sądowej. W takim kontekście mówca ma pełną wiedzę ale może również mieć motywację do wykorzystania rozbieżności pomiędzy 'przynajmniej niektóre' a 'tylko niektóre' dla strategicznych (niekooperacyjnych) celów. Prezentuję analizę badań empirycznych zestawioną z predykcjami modelu probabilistycznego.

Paweł Skuczyński

Uniwersytet Warszawski

Pojęcie dylematu moralnego w etyce prawniczej i etyce sędziego

Celem referatu jest wykazanie, że pojęcie dylematu moralnego tak jak jest ono rozumiane w metaetyce nie jest w pełni użyteczne na gruncie teorii prawa. Może być natomiast przydatne w praktyce oraz edukacji prawniczej. Przez dylemat w etyce rozumie się zazwyczaj sytuacje konfliktu obowiązków lub zobowiązań, w których wybór jednego sposobu postępowania pociąga w sposób konieczny niemożność innego postępowania i tym samym doprowadza do wyrządzenia określonego zła, a zarazem wybór jednego ze sposobów postępowania jest konieczny. Nie są to więc po prostu sytuacje subiektywnych trudności z dokonaniem wyboru lub kontrowersji etycznych wokół sposobu uregulowania prawnych określonych instytucji. Z sytuacją dylematu wiąże się bowiem zawsze również problem wyrządzonego z konieczności zła i odpowiedzialności moralnej za nie, a więc problem „brudnych rąk”. Omówione zostaną przykłady dylematów z zakresu etyki sędziowskiej.

Hanna Smrek

Uniwersytet Gdański

Prawotwórstwo sądów administracyjnych z perspektywy sądowego stosowania prawa.

Sąd administracyjny stosuje prawo w trakcie kontroli działania, wydanego w ostatnim etapie modelu stosowania prawa, rozstrzygnięcia organu administracji. Sąd jest przy tym uprawniony do samodzielnego ustalenia treści obowiązującej normy prawnej. Gdzie jest jednak granica pomiędzy sądowym stosowaniem a tworzeniem prawa? Z jednej strony, wykładnia będzie mieścić się w granicach stosowania prawa, jeżeli przyjmiemy, że sądy odkodowują jedynie normę prawną a sąd każdorazowo dokonuje własnej wykładni stosowanego przepisu prawa. Z drugiej strony, faktem stało się tworzenie prawa przez sądy, które wydają prawotwórcze orzeczenia, wprowadzające do systemu

prawa nowość normatywną. Konsekwencją jest odwoływanie się przez inne sądy administracyjne w wydawanych orzeczeniach do orzeczeń prawotwórczych. W doktrynie i orzecznictwie dostrzega się problematykę prawotwórczej roli orzecznictwa sądów administracyjnych, zwłaszcza uchwał NSA, i uznaje się prawotwórcze oddziaływanie tego orzecznictwa.

Michał Sopiński

Uniwersytet Warszawski

Znaczenie instytucji precedensu sądowego jako źródła prawa w ujęciu Neila MacCormicka

Referat rozpocznę od analizy precedensu sądowego w perspektywie kontynentalnej oraz anglosaskiej. Pozwoli mi to przejść od ogólnych rozważań do szczegółowej analizy teorii precedensu Neila MacCormicka. Wybór koncepcji szkockiego filozofa prawa uzasadnia to, że prawo szkockie sytuuje się na pograniczu common law oraz prawa kontynentalnego, dzięki czemu ujęcie MacCormicka zyskuje na uniwersalności. MacCormick postrzega instytucję precedensu jako metodę ustanawiania reguł, czyli wyprowadzania norm z przepisów prawa oraz z innych norm, wyprowadzonych już we wcześniejszych decyzjach (postulat uniwersalności). Twierdzi, że przesłanką upoważniającą do sięgania po wcześniejsze orzeczenia jest nie tylko brak uregulowania problemu w prawie stanowionym, ale też niewystarczająca, w ocenie sądu, regulacja ustawowa. Dlatego też uznaje precedensy za istotne źródła prawa o dość szczególnym charakterze (nie zgadza się z poglądem o ich bezwzględnej wiążalności, lecz uwypukla ich perswazyjny charakter).

Jacek Srokosz

Uniwersytet Opolski

Uzasadnienie merytokratyczne w procesie tworzenia prawa

Merytokracja, w zamyśle autora tego pojęcia Michaela Younga, oznaczała powierzenie sprawowania władzy nad określonymi obszarami życia społecznego osobom posiadającym odpowiednie do tego umiejętności. Kompetencje miały być obiektywnie weryfikowalne, nabyte w toku edukacji oraz przygotowania do wykonywania konkretnego zawodu. Według Younga istotą merytokracji jest stworzenie nowej, fachowej elity wyłonionej za pomocą obiektywnych, łatwo uzasadnianych kryteriów, która miała zastąpić dotychczasowe elity wyłaniane ze względu na pochodzenie czy status majątkowy. Wśród tej nowej elity znaleźć się mieli także prawnicy ze względu na posiadanie fachowej wiedzy dotyczącej tworzenia i stosowania prawa. Celem referatu jest ukazanie na ile koncepcje merytokratyczne znajdują zastosowanie podczas procesu tworzenia prawa, w szczególności jeśli chodzi o uzasadnienie dla przyjmowanych rozwiązań normatywnych.

Nazar Stecyk

Narodowy Uniwersytet Lwowski im. Iwana Franko

Precedens i orzecznictwo na Ukrainie – formalne czy nieformalne źródło prawa?

Procesy globalizacji i umiędzynaradawiania wpływają na pojawianie się nowych zjawisk i procesów prawnych oraz zmianę charakteru już istniejących. Jednym z takich zjawisk prawnych, które zmieniają

swój charakter, są źródła prawa, a w szczególności precedens sądowy i praktyka sądowa (orzecznictwo). Natura praktyki precedensowej jest aktualnie przedmiotem ożywionych teoretycznych dyskusji zarówno wśród polskich, jak i ukraińskich teoretyków prawa. Szczególnie dyskusyjne jest zagadnienie tego, czy praktyka precedensowa stanowi nieformalne, czy też formalne źródło prawa. Nie bacząc na negowanie precedensu jako źródła prawa przez doktrynę prawniczą i brak jego formalnego uznania jako źródła prawa, precedensy niewątpliwie są w rzeczywistości uwzględniane w działalności orzeczniczej. W referacie broniąca będzie teza, że formalizacja praktyki precedensowej jako źródła prawa na Ukrainie i stworzenie mechanizmów gwarantujących jej funkcjonowanie pozwoliło zwiększyć skuteczność regulacji prawnej.

Mateusz Stępień, Michał Dudek

Uniwersytet Jagielloński

Dystans władzy na sali sądowej na przykładzie krakowskiego Sądu Rejonowego

Referat jest częściowym podsumowaniem badań* starających się udzielić odpowiedzi na pytanie, czy dystans władzy na sali sądowej, manipulowany przede wszystkim przez działania werbalne i pozawerbalne sędzi/ego (zwiększany bądź zmniejszany poprzez np. gesty i mimikę sędzi/ego, ton i głośność wypowiedzi, używane słownictwo, czy widoczne dla świadka postępowanie sędzi/ego względem pozostałych osób na sali) wpływa na zadowolenie z rozprawy wśród słuchanych świadków. Nie tylko rozwinięte teoretyczne ustalenia na temat dystansu władzy między sędziami a świadkami. Omówi się też doświadczenia i wyniki badań empirycznych prowadzonych w krakowskim Sądzie Rejonowym od stycznia do lipca 2018 r., które miały na celu określenie poziomu dystansu władzy na rozprawach i reakcji na niego wśród słuchanych świadków.

* Projekt „Dystans władzy na sali sądowej. Studium teoretyczno-empiryczne” (2016-2019) finansowany przez Narodowe Centrum Nauki (UMO-2015/19/B/HS5/00454). Kierownik: dr. hab. Mateusz Stępień.

Aleksander Stępkowski

Uniwersytet Warszawski

Perspektywy empirycznej weryfikacji teorii „gender based violence”

Wiele uwagi poświęca się ostatnio problematyce przeciwdziałania przemocy względem kobiet. Czynią to zwłaszcza Rada Europy i Unia Europejska, sytuując jednocześnie tę problematykę w kontekście, swoiście pojmującej zjawiska przemocowe, koncepcji gender based violence. Stanowi ona przedłużenie określonej koncepcji społeczno-politycznej zawierającej jednocześnie konkretny program eliminacji przemocy z życia społecznego. Wyrazem tej koncepcji jest m.in. tzw. Konwencja Stambulska Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy względem kobiet. W referacie dokonana zostanie rekonstrukcja teoretycznych założeń tej konwencji na podstawie jej postanowień. Ponadto, podjęta zostanie próba oceny tych założeń w świetle dostępnych danych, zagregowanych przez agendy UE.

Katarzyna Struzińska

Uniwersytet Jagielloński

Wpływ literatury pięknej na socjalizację prawną – nurt law and literature a kształtowanie postaw wobec prawa

Od lat 70. XX w. w ramach interdyscyplinarnego nurtu prawa i literatury (law and literature) prowadzone są badania nad tematycznymi i formalnymi powiązaniem między szeroko rozumianym prawem a literaturą piękną. Dotąd mniej uwagi poświęcano wpływowi wywieranemu przez literaturę piękną, nawiązującą do różnorodnych kwestii prawnych, na postawy czytelników w stosunku do norm i instytucji prawnych. Wydaje się, że problematyka poruszana przez nurt prawa i literatury może stanowić istotny fundament badań empirycznych nad czynnikami wpływającymi na kształtowanie się społecznego stosunku wobec prawa oraz nad socjalizacją prawną. Założenie to uzasadnia m.in. fakt, iż literatura stanowi jeden z najbardziej dostępnych sposobów propagowania w społecznej świadomości określonych zasad oraz sposobów postępowania. W referacie problematyka law and literature zostanie odniesiona do kwestii świadomości prawnej, a w szczególności roli jaką literatura może wywierać na socjalizację prawną.

Adam Sulikowski

Uniwersytet Wrocławski

Prawo w "postliberalnej demokracji"

W ostatnich latach intelektualiści związani z siłami politycznymi, które za Janem Wernerem Muellerem można określić mianem populistycznych, proponują pewną wizję ustroju państwa nazywaną postliberalną albo nieliberalną demokracją. Koncepcje składające się na tę wizję stają się, wskutek wzrostu wpływów sił populistycznych, realną alternatywą dla dominujących wizji demoliberalnych. Przedmiotem wystąpienia będzie analiza genealogiczna (źródła ideowe, przestanki społeczne i gospodarcze itp.) oraz merytoryczna (treść, tendencje ewolucyjne) koncepcji postliberalnych przede wszystkim w zakresie wyrażanych w ich ramach poglądów na pojęcie prawa (realne źródła norm, obraz procesów warunkujących tworzenie i stosowanie prawa). Przedmiotem analiz będzie także potencjał badanych koncepcji w kontekście przewartościowań dominujących paradygmatów zachodniej teorii/filozofii prawa.

Marek Suska

Uniwersytet Śląski

Odwoływanie się do języka prawnego z perspektywy tworzenia i wykładni prawa

Żadna z wiodących polskich koncepcji wykładni nie kwestionuje faktu związania interpretatora definicjami legalnymi zawartymi w interpretowanym akcie prawnym. Nie ulega też wątpliwości, że tego rodzaju definicje legalne odzwierciedlają sposób, w jaki dane pojęcia rozumieli uczestnicy samego procesu legislacyjnego w trakcie jego trwania. Obu tych twierdzeń nie sposób jednak odnieść do odwoływania się do definicji legalnych zawartych w innych aktach prawnych – czyli odwoływania się do tzw. języka prawnego. Z jednej strony § 9 Zasad techniki prawodawczej nakazuje posługiwanie się określeniami, które zostały użyte w ustawie podstawowej dla danej dziedziny spraw, w szczególności w ustawie określonej jako „kodeks” lub „prawo”. Z drugiej strony, na przykład w derywacyjnej koncepcji wykładni prawa wprowadza się dyrektywę domniemania języka prawnego. W obu tych przypadkach są to jednak wskazówki będące odpowiedzią na typowe sytuacje i nie można spodziewać się, że będą one zawsze przestrzegane. Celem referatu jest odnalezienie odpowiedzi na pytanie, w jakich okolicznościach odstępuje się od ustalonych znaczeń języka prawnego tak przy stanowieniu, jak i wykładni prawa.

Michalina Szafrńska

Uniwersytet Jagielloński

Crowdsourcing w tworzeniu prawa: w stronę zbiorowej mądrości czy kolektywnej głupoty?

Posłuch dla obowiązującego prawa, a zarazem jego prestiż i autorytet ustawodawcy, są ściśle powiązane z akceptacją adresatów dla wprowadzanych regulacji. Stąd powinność zapewnienia obywatelom możliwości współkształtowania celów osiąganych poprzez stanowienie prawa oraz uczestnictwa w wyborze sposobów realizacji tych celów. W Polsce postulat ten jest w nikłym stopniu realizowany, zaś partycypacja obywatelska w procesie prawotwórczym ogranicza się zwykle do dość fasadowych konsultacji społecznych. Obecnie na całym świecie stosowane są różnorodne narzędzia elektroniczne, zaprojektowane w celu zwiększenia realnego udziału obywateli w tworzeniu prawa: od zgłaszania obszarów wymagających regulacji, przez współtworzenie treści przepisów lub dostarczanie brakującej wiedzy, aż po monitorowanie skutków regulacji. Warto rozważyć, jakie szanse i zagrożenia wiążą się z wykorzystaniem nowych technologii informacyjnych i komunikacyjnych w celu zwiększenia społecznego udziału w tworzeniu prawa.

Piotr Szczekocki

Skuteczność w procesie stanowienia prawa.

Problematyka skuteczności w procesie stanowienia prawa obok skuteczności stosowania i wykonywania prawa to jeden z podstawowych problemów badawczych w rozważaniach o skuteczności prawa w ogóle. Stanowienie jako zasadnicza forma tworzenia prawa w polskim porządku prawnym w podstawowych założeniach sprowadza się do osiągnięcia planowego celu, który sprowadzić można do postaci aktu normatywnego (decyzji prawotwórczej) wpisującej się w model racjonalnego prawotwórstwa. Skuteczność stanowienia prawa w tym kontekście prowadzi do legitymizacji prawa i ma podstawowe znaczenie, jeżeli proces stanowienia prawa będziemy analizować z perspektywy decyzyjnej, w której odwołanie do wartości skuteczności powinno stanowić punkt odniesienia na każdym etapie polityki legislacyjnej. Takie podejście z perspektywy prawodawcy w większości przypadków zabezpiecza państwo przed negatywnymi konsekwencjami inflacji prawa.

Aleksandra Szydzik

Uniwersytet Gdański

Orzecznictwo sądów administracyjnych jako źródło prawa?

Aby dojść do tytułowego pytania, konieczne jest najpierw poczynienie kilku ustaleń i założeń wstępnych: po pierwsze, katalog źródeł prawa ma współcześnie, ze swej istoty, charakter otwarty; po drugie, orzecznictwo sądów może mieć prawotwórczy charakter; a także, po trzecie, dziś orzecznictwo sądów administracyjnych jest silnie „nasycone” aksjologicznie. Wówczas podjąć można rozważania dotyczące wpływu stosowania prawa (tu administracyjnego) na system źródeł prawa w jego ujęciu nieformalnym. Wpływ orzecznictwa sądów administracyjnych na praktykę stosowania prawa jest oczywisty. Ale jeśli zauważymy, że orzeczenia te mogą de facto usunąć normę z systemu prawa, jak też uzupełniać ten system o nowe normy, to może się okazać, iż ich rola prawotwórcza jest większa niż dotąd przyjmowano.

Maria Szyszkowska

Uniwersytet Warszawski oraz Polska Akademia Nauk

Demokracja w świetle tradycyjnych a neokantowskich teorii prawa naturalnego.

Ani tradycyjne teorie prawa naturalnego - mam tu na myśli koncepcję arystotelesowsko-tomistyczną - ani teorie prawa naturalnego o zmiennej treści nie przesądzają ustroju państwa. Tradycyjne teorie tego prawa nadają mu charakter moralny, co w przypadku demokracji następuje z trudnością, bowiem urząd demokratyczny ma odznaczać się pluralizmem światopoglądowym, a więc wielością funkcjonujących także poglądów moralnych. Koncepcja neokantowska, jak również Petrażyckiego, nadaje prawu naturalnemu charakter immoralny, co pozostaje w zgodności z charakterem demokracji. Mianowicie rządząca większość nie narzuca własnych poglądów moralnych społeczeństwu drogą stanowionego prawa. W świetle neokantowskich teorii prawa naturalnego zachodzi jednoznaczne rozdzielenie prawa i moralności. Prawo gwarantuje wolność jednostce pozostawiając swobodę w wyborze teorii etycznych. Na przykład Gustaw Radbruch wiąże nierozdzielnie demokrację z relatywizmem wartości.

Justyna Świerczek

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Kodeks Etyki Lekarskiej jako źródło prawa

Bezsprzecznie, lekarze udzielając świadczeń zdrowotnych służą ochronie najcenniejszych dóbr, jakimi są życie i zdrowie. Wykonywanie zawodu zaufania publicznego charakteryzuje się m.in. profesjonalizmem oraz zaufaniem, jakim powinna być obdarzona osoba wykonująca taki zawód, jak również etosem. Ta ostatnia cecha wystąpi, gdy osoba nie tylko przestrzega uregulowań prawnych, ale także kieruje się zasadami etyki. Stąd też tradycyjnie wymagano od lekarzy, by przestrzegali "godności powagi zawodu lekarskiego". Również współcześnie nakaz ten stanowi fundament profesji lekarskiej. Wynika on zarówno z norm etycznych, jak i prawnych. Już bowiem przyrzeczenie lekarskie zawiera frazę zobowiązującą adeptów medycyny do strzeżenia godności stanu lekarskiego, która nie może być niczym splamiona. Nakaz ten jest następnie rozwinięty w art. 1 ust. 2 Kodeksu Etyki Lekarskiej, który zobowiązuje lekarzy "do przestrzegania praw człowieka i dbania o godność zawodu lekarskiego". Powołany artykuł definiuje także pojęcie zasad etyki lekarskiej, które "wynikają z ogólnych norm etycznych". Z kolei przestrzeganie ich jest wymogiem prawnym. W myśl art. 4 ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry lekarz musi wykonywać swój zawód nie tylko zgodnie ze wskazaniami aktualnej wiedzy medycznej, ale także z zasadami etyki zawodowej. Podobny wymóg wynika z art. 8 pkt 1 ustawy o izbach lekarskich, który stanowi, że członkowie izby lekarskiej są obowiązani przestrzegać zasad etyki lekarskiej. Niewątpliwie źródłem norm etycznych jest Kodeks Etyki Lekarskiej, którego analiza w kontekście wpływu na regulacje prawne dotyczące świadczenia pomocy lekarskiej będzie przedmiotem niniejszego wystąpienia.

Urszula Wach-Górny

Uniwersytet Jagielloński

Zwyczaj jako źródło prawa. Analiza zjawiska na przykładzie ewolucji japońskiej instytucji gyoseishido

Instytucja gyoseishido stanowi jedną z najbardziej charakterystycznych cech japońskiego systemu prawnego. Polegająca na negocyjnym trybie wypracowywania rozstrzygnięć administracji publicznej odnoszonych do przedsiębiorców konstrukcja prawna, jest jednym z niewielu swoiście japońskich rozwiązań prawnych, stanowiących wyjątek w - w znaczącym stopniu recypowanym z obcych systemów prawnych - systemie prawa japońskiego. Jedną z immanentnych cech instytucji gyosheishido jest fakt, iż mechanizm ten jeszcze dekadę temu funkcjonował jedynie na bazie zwyczaju prawnego, nie posiadając jakichkolwiek umocowań w systemie prawa stanowionego. Powyższe stanowi dowód na z jednej strony doniosłą rolę zwyczaju w procesie stanowienia prawa, z drugiej zaś na samoistną cechę zwyczaju jako jego źródła.

Tomasz Widlak

Uniwersytet Gdański

Teoria stopniowej budowy porządku prawnego (Stufenbaulehre) a problem źródeł prawa międzynarodowego

Doktryna stopniowej budowy porządków prawnych (Stufenbaulehre) A. Merkla, przyjęta przez H. Kelsena, może być traktowana jako metodologiczne narzędzie strukturalnej analizy dowolnego porządku prawnego, w tym prawa międzynarodowego. Jest on specyficzny ze względu na nietypowy charakter swoich źródeł i brak jednoznacznego określenia relacji pomiędzy prawem zwyczajowym a traktatowym. Kelsen używa Stufenbaulehre do analizy struktury porządku prawa międzynarodowego i radykalnej krytyki tradycyjnej teorii woli państwa jako „źródła prawa międzynarodowego”. „Źródłem” prawa może być dla czystej nauki prawa jedynie samo prawo - jest ono tożsame z normą upoważniającą do tworzenia prawa. Kelsenowska analiza strukturalna skutkuje odtworzeniem obrazu systemu prawa, który nie jest hierarchią poszczególnych „źródeł” lub formalnych typów aktów, ale norm upoważniających. Tradycyjna „piramida” nie jest zatem koniecznym elementem czystej nauki prawa ale tylko jednym z możliwych obrazów porządku prawnego.

Bartosz Wojciechowski

Uniwersytet Łódzki

Rozumienie uniwersalności prawa w wielokulturowym społeczeństwie demokratycznym.

Siła multikulturalizmu kryje się w zwróceniu uwagi na niekwestionowany problem naszych czasów, to jest heterogeniczność kulturowo-etnicznego obrazu dzisiejszych społeczeństw oraz problem wielości tożsamości. Innymi słowy, celem zwolenników polityki wielokulturowości jest dowartościowanie tożsamości grup społecznych i wspieranie ich w walce o społeczną, faktyczną równość poprzez jednakowe traktowanie kulturowych ekspresji. Fakt wielokulturowości czy pluralizmu odgrywa istotną rolę w kształtowaniu prawa i funkcjonowaniu różnorodnych instytucji państwowych, stąd też prawa człowieka pełnią szczególną rolę w ochronie grup mniejszościowych czy dyskryminowanych. Rodzi się więc pytanie, jakie podstawowe prawa uznawane są za istotę państwa prawa i demokratycznego układu władzy. Za Hannah Arendt moglibyśmy stwierdzić, że chodzi tutaj o "prawo do członkostwa w politycznej wspólnoty", które jest wyrazem "prawa, aby posiadać prawa". W dalszej kolejności należy zauważyć, że we współczesnym dyskursie na temat praw zasadniczych (w tym praw człowieka) istnieje doniosły brak jedności w zakresie ich uzasadniania i treści. Martha Nussbaum ujmuje w tym kontekście prawa człowieka jako istotę bardziej politycznego niż moralnego ponadkulturowego konsensusu.

Tomasz Woś

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Ignorantia iuris nocet w polskim porządku prawnym

Problematyka ignorantia iuris jest zagadnieniem tak starym jak samo prawo. Już od czasów rzymskich konieczność stosowania prawa wobec podmiotów, które nie miały o nim odpowiedniej wiedzy, stanowiła prawnie doniosły problem. Również współcześnie nieznanie prawa jest istotnym zagadnieniem prawnym. Wpływ nieznanie prawa na jego stosowanie najczęściej wyrażany jest poprzez użycie zasady ignorantia iuris nocet. Zasada ta wywodzi się z porządku prawnego starożytnego

Rzymu. Także obecnie jej rola jest bardzo istotna. Uznaje się, że zasada ta stanowi kamień węgielny, na którym oparty jest gmach porządku prawnego. Referat poświęcony jest zasadzie *ignorantia iuris nocet* w polskim porządku prawnym. Na zagadnienie to spojrzę z dwóch perspektyw. Po pierwsze z perspektywy statusu i miejsca tej zasady w ramach współczesnego porządku prawnego a także jej rozumienia i uzasadnienia. Po drugie z perspektywy faktycznej roli, jaką odgrywa w orzecznictwie sądów polskich.

Kamil Zeidler

Uniwersytet Gdański

Państwo i estetyka – o wpływie na kształtowanie świadomości prawnej

Celem referatu jest przedstawienie zagadnienia estetyczności państwa i polityki, która w różnym czasie i w różnym stopniu wykorzystywana była jako narzędzie sprawowania władzy, środek propagandy, kanał komunikacyjny itd. W każdym przypadku elitom politycznym przyświecały cele związane z oddziaływaniem na adresatów określonych działań politycznych, w szczególności na adresatów prawa; co prawda trudno jest tu mówić nawet o nieformalnym źródle prawa, ale już z całą pewnością mamy do czynienia ze środkiem przekazywania informacji o prawie, jak też kształtowaniem postaw wobec prawa i jego ocen. Tym samym różne modele estetyzacji państwa i polityki - zarówno znane z historii, jak i współczesne - służą kształtowaniu świadomości prawnej adresatów prawa.

Mateusz Zeifert

Uniwersytet Śląski

Źródła normatywności języka tekstów prawnych - propozycje językoznawstwa kognitywnego.

W teorii prawa i praktyce prawniczej przyjmuje się powszechnie, że teksty prawne mają charakter normatywny, tzn. formułują różnego rodzaju normy postępowania (w szczególności nakazy i zakazy). Normatywność ta nie zawsze znajduje wyraz w strukturze gramatycznej tekstów prawnych – większość przepisów prawa ma formę zwykłych zdań gramatycznych w trybie oznajmującym czasu teraźniejszego. W polskiej teorii prawa sformułowano kilka propozycji wyjaśnienia tego zjawiska. Co do zasady akcentują one jego swoiście prawniczą naturę. Celem niniejszego referatu jest zaproponowanie wyjaśnienia zjawiska normatywności tekstów prawnych w możliwie uniwersalny – a nie specyficznie prawniczy – sposób. Interesujące propozycje w tym zakresie oferuje kierunek lingwistyczny zwany językoznawstwem kognitywnym. Przykładowo, normatywność można rozpatrywać w kategoriach metafory pojęciowej (G. Lakoff, M. Johnson), przestrzeni mentalnych (G. Fauconnier) czy odniesienia gatunkowego/generycznego (R. Langacker).

Adam Zienkiewicz

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Collaborative Law - praktyka prawnicza oparta na współpracy

Celem referatu jest scharakteryzowanie założeń praktyki prawniczej opartej na współpracy, określanej najczęściej mianem Collaborative Law. W ramach rozważań zostaną przedstawione w szczególności:
1) główne zasady collaborative law; 2) specyficzny (ograniczony) zakres zastosowania collaborative law; 3) istota doradztwa i reprezentacji prawnika w ramach collaborative law; 4) preferowane kompetencje

prawników świadczących pomoc prawną w ramach collaborative law; 5) modelowe różnice pomiędzy rywalizacyjną (adversarial lawyering) a kooperacyjną (collaborative lawyering) praktyką prawniczą; 6) modelowe podobieństwa i różnice między collaborative law a mediacją; 7) wybrane kwestie etyczne związane z praktyką collaborative law.

Wojciech Zomerski

Uniwersytet Wrocławski

Dogmatyka prawa jako źródło ukrytego programu w edukacji prawniczej

Dogmatyka prawa cieszyła się dużym zainteresowaniem teoretyków prawa w drugiej połowie XX wieku. Przedmiotem kontrowersji była zwłaszcza jej rzekoma nienaukowość. Dzisiaj kontrowersje te ucichły, albowiem dogmatyka udowodniła swoją praktyczną użyteczność, która polega na tym, iż dogmatyka odpowiada na nieuniknioną cechę prawa – jego otwartą tekstowość (J. Leszczyński). W tym kontekście interesującym zagadnieniem jest relacja pomiędzy dogmatyką prawa a praktyką prawa. W swoim wystąpieniu będę próbował wykazać, że przeoczoną w polskiej teorii prawa sferą łączącą dogmatykę prawniczą i praktykę stosowania prawa jest edukacja prawnicza będąca de facto matrycą reprodukcją dyskursu prawnego-dogmatycznego i prawniczego habitus. Następnie odwołując się do tezy o ukrytym programie, chciałbym przeanalizować skutki założeń dogmatyki prawniczej dla edukacji prawniczej oraz praktyki prawniczej, szczególnie w świetle coraz silniejszych napięć pomiędzy światem prawa a światem polityki.

Natalia Zych

Uniwersytet Śląski

Zasady plain legal language na tle zagadnień z zakresu teorii i praktyki legislacji.

Przedmiotem wystąpienia, będzie omówienie idei plain legal language czyli zrozumiałej i efektywnej komunikacji w tekstach prawnych w odniesieniu do postulatu powszechnego rozumienia oraz zasady komunikatywności i precyzji prawa. Scharakteryzowane zostaną również zasady i techniki plain legal language oraz ich korespondencja z dyrektywami redagowania tekstu prawnego. W zakresie referatu znajdują się założenia dotyczące eksperymentu polegającego na próbie przebudowy istniejącego aktu prawnego w oparciu o zasady plain legal language oraz plan projektu badawczego, który zakłada weryfikację przebudowanej wersji ustawy z potencjalnymi adresatami aktu prawnego. Rekomendacje:

Zagadnienia dotyczące ruchu plain legal language zostały:

- opublikowane na łamach „Przeglądu Legislacyjnego” (Rok XXIII Nr 3(97)/2016),
- omówione podczas Posiedzenia Zespołu Języka Prawnego w styczniu 2018r.
- zaprezentowane podczas V Międzynarodowej Konsumentkiej Konferencji Naukowej w marcu 2018r.

Tomasz Zygmunt

Uniwersytet Jagielloński

Aplikacja algorytmu VJAP do przypadków spraw z zakresu naruszenia tajemnicy przedsiębiorstwa.
Analiza teoretycznoprawna

Temat wystąpienia związany jest z tworzeniem argumentacyjnych systemów samouczących, mających na celu analizę decyzji sędziowskich. Jednym z takich systemów jest VJAP (Value Judgment-based Argumentative Prediction) – algorytm opierający się na konceptualizacji spraw sądowych przy użyciu funkcji argumentacyjnych definiujących m.in. rodzaj argumentu (pro-plaintiff, prodefendant), przypisanie odpowiednich wag poszczególnym funkcjom argumentacyjnym, oraz ich kombinacjom. Prelegent, wraz z Magistrem Grzegorzem Gołaszewskim (Wydział Fizyki i Informatyki, AGH) pracuje obecnie nad projektem aplikacji powyższego algorytmu na grunt polskiego systemu prawa. Jako najbardziej zbliżone do (org.) przypadków trade secrets infringement zostały wybrane sprawy naruszenia tajemnicy przedsiębiorstwa. Założenia, oraz efekty projektu, a także jego analiz zostaną przedstawione podczas prezentacji. Ponadto, projekt stanowi ważny element w dyskusji dotyczącej wpływu współczesnej technologii na wymiar teoretyczny.

Mariola Żak

Uniwersytet Warszawski

Soft law jako instrument koordynacji regulacyjnej good governance

Od lat 70. XX w. mamy do czynienia ze zjawiskiem przeobrażenia paradygmatu prawa, polegającym na przechodzeniu od hierarchicznego do sieciowego modelu koordynacji normatywnej inspirowanego ideą good governance. Sieć jest mechanizmem sterowania, który funkcjonuje w oparciu o standardy „miękkiej” koordynacji regulacyjnej. Natomiast idea good governance uzasadnia partycypacyjne zarządzanie publiczne. Dotychczasowe próby wyjaśnienia fenomenu soft law podejmowane były w ramach teorii prawa responsywnego i rozwijającej ją teorii prawa refleksyjnego. Ujęcia te okazują się jednak niewystarczające z punktu widzenia postulatu demokratyzacji procedur prawotwórczych. Głównym celem niniejszego wystąpienia jest weryfikacja hipotezy, że dzięki idei good governance możliwe jest pełniejsze zrozumienie instytucji soft law. Konieczne jest przy tym określenie relacji między soft law a konstytucyjnymi źródłami prawa w perspektywie instytucjonalizacji paradygmatu prawa uwzględniającego ideę good governance.